

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická Fakulta

Katedra Asijských Studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Turismus v národním parku Bromo Tengger Semeru a sociokulturní vývoj
obyvatel pracujících v jeho těsné blízkosti

(Tourism in the Bromo Tengger Semeru National Park and the socio-cultural
development of the population working in its vicinity)

OLOMOUC 2023 Šárka Bartesová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Ondřej Pokorný, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a za využití literatury a zdrojů v ní uvedených.

V Olomouci dne 9.5.2023

.....

Šárka Bartesová

Anotace

Bakalářská práce se zabývá vlivem turismu na skupiny místních obyvatel žijících nebo pracujících v blízkosti národního parku Bromo Tengger Semeru. Tedy zda existence turismu a přítomnost místních nebo zahraničních turistů vede ke změnám v místních komunitách, a to jak ke změnám sociálním, kulturním nebo ekonomickým. Budu také zkoumat možný vliv na místní trh práce a lokální migraci. Součástí práce bude terénní výzkum uskutečněný v okolí národního parku, a to jak formou zúčastněných rozhovorů či dotazníkového šetření s Indonésany, tak také formou badatelské práce v místních archivech a kronikách, ze kterých bych chtěla získat relevantní data o zaznamenané dynamice sociálních a ekonomických změn v konkrétní oblasti. Cílem práce je popsat a vysvětlit dynamiku sociokulturních změn na obyvatele žijící v blízkosti národního parku, které mají původ v turistickém ruchu.

Jméno autora:	Šárka Bartesová
Jméno vedoucího práce:	Mgr. Ondřej Pokorný, Ph.D.
Název fakulty – katedry:	Filozofická fakulta – Katedra asijských studií
Název práce:	Turismus v národním parku Bromo Tengger Semeru a sociokulturní vývoj obyvatel pracujících v jeho těsné blízkosti
Počet stran:	50
Počet znaků včetně mezer:	92 975
Počet použitých zdrojů:	41
Počet příloh:	2

Klíčová slova: turismus, sociokulturní vývoj, Indonésie, národní park Bromo Tengger Semeru

Děkuji Mgr. Ondřeji Pokornému, Ph.D. za cenné rady a odborný dohled, které mi poskytl při vedení mé bakalářské práce. Také děkuji oběma respondentům a všem zúčastněným obyvatelům Ngadisari za milou spolupráci.

Obsah

Úvod	7
Teoretická část.....	7
1. Základní pojmy	7
1.1 Genius loci.....	9
1.2 Historie a vývoj cestovního ruchu v Indonésii.....	9
2. Vlivy cestovního ruchu.....	12
2.1. Environmentální vlivy.....	14
2.2. Ekonomické dopady	15
3. Dopady cestovního ruchu na socio-kulturní prostředí	16
3.1. Teorie sociálních vlivů.....	16
3.1.1. Doxeyho iritační index.....	16
3.1.2. Butlerovův model životního cyklu turistické destinace.....	17
3.1.3. Teorie sociální směny	18
3.2. Typologie indikátorů efektů cestovního ruchu	19
3.3. Sociální vlivy	20
3.4. Kulturní vlivy.....	21
3.5. Pozitivní dopady cestovního ruchu.....	22
3.6. Negativní dopady cestovního ruchu	23
Praktická část	25
4. Historicko – kulturní charakteristika vybrané oblasti	25
4.1. Management, financování a administrativa	26
5. Turismus v NPBTS.....	27
5.1 Dopady cestovního ruchu v NPBTS	28
5.2 Místní komunita	29
5.3 Tenggerové a turismus	30

5.3.1	Půda.....	32
5.3.2	Vliv na kulturu.....	32
6.	Metodologie.....	33
6.1	Kvalitativní výzkum	33
6.2	Cíl výzkumu	34
6.3	Výběr participantů k výzkumu	34
6.4	Etické hledisko.....	34
6.5	Průběh rozhovoru.....	35
7.	Výsledky rozhovorů	35
7.1	Představení participantů.....	35
7.2	Popis výsledků.....	36
7.2.1	Ekonomické vlivy.....	36
7.2.2	Enviromentální vlivy	38
7.2.3	Dopady na sociokulturní prostředí.....	39
7.3	Analýza odpovědí.....	41
Závěr	42
Resumé	43
Použitá Literatura	44
Seznam příloh	46

Úvod

Tato bakalářská práce se zaměřuje na analýzu dopadů, které mají původ v turistickém ruchu, v lokalitě národního parku Bromo Tengger Semeru, na místní obyvatele, přičemž je kladen důraz na dynamiku sociokulturních a ekonomických změn.

Teoretická část práce se skládá z analýzy zahraničních a domácích zdrojů relevantních ke zkoumané problematice. První kapitola pojednává o tématu cestovního ruchu v obecné rovině. Vysvětluje základní pojmy a faktory, které ovlivňují místní komunity. Důraz je kladen na aspekty ovlivňující sociokulturní prostředí, které je provázané s ekonomickými a enviromentálními vlivy, které mohou mít dopad na obyvatele žijící v dané lokalitě, část druhé kapitoly je proto věnována ekonomickým a enviromentálním vlivům, přičemž následující kapitola se věnuje vlivům na sociokulturní oblast.

Praktická část byla provedena formou otevřených rozhovorů s Indonésany žijícími a pracujícími v oblasti národního parku Bromo Tengger Semeru a z dostupných dat, která se vztahují k tématu práce a tamnímu cestovnímu ruchu. Úvodní část pojednává o charakteristice destinace a místních obyvatelích, kteří jsou turismem přímo ovlivňováni a obsahuje výsledky rozhovorů, které proběhli ve vesnici Ngadisari v Národním parku Bromo Tengger Semeru.

Teoretická část

1. Základní pojmy

Dle World Tourism Organisation (dále jen UNWTO) je turismus definován jako aktivity osob cestujících a pobývajících v místech mimo své obvyklé prostředí po dobu kratší než jeden ucelený rok, za účelem volnočasové aktivity, obchodní činnosti či práce, které nesouvisí s výdělečnou činností ze zdrojů navštívené destinace.

V rámci turismu rozlišujeme pojmy jako světový a mezinárodní turismus. Palatková (2013)¹ představuje světový turismus jako souhrn veškerých výjezdů a příjezdů všech států a mezinárodní turismus jako pohyb turistů mezi státy, bez konkrétního teritoriálního vymezení.

¹ (Palátková, Mezinárodní turismus: 2., aktualizované a rozšířené vydání, 2013, str. 11)

V literatuře se v rámci turismu pro upřesnění používá termín návštěvník (visitor), což je každá osoba splňující podmínky definice cestovního ruchu, tedy každá osoba cestující po dobu kratší jednoho uceleného roku z jiných důvodů než pro výdělečnou činnost, financovanou navštíveným místem. Dalším pojmem je rezident země, což představuje osobu, žijící v dané zemi po dobu nejméně jednoho roku.²

Cestovní ruch je předmětem mezioborového zkoumání, proto je jeho typologie obtížná a řídí se dle svého účelu. Můžeme jej tedy rozdělit například na základě kvality návštěvníkova zážitku na masový a individuální. První typ obsahuje hromadné přesuny osob do destinací poskytujících standardizované ubytování a služby. Druhý typ naproti tomu vychází z poznávání přírody, místní kultury s menším vlivem na místní komunitu a prostředí. Dalším rozdílem je způsob realizace, která je ve velké míře uskutečňována bez zprostředkovatelských služeb. V praxi se oba typy prolínají, zejména v jednání konkrétních návštěvníků.³

Cestovní ruch je také možné dělit dle: délky trvání, způsobu využití zdrojů, teritoriálního rozmístění, organizovanosti návštěvníků, hromadnosti, rozložení během roku a vlivu na životní prostředí. Pro tuto práci jsou důležité zejména dva druhy dopadů. Těmi jsou vliv na životní prostředí a využívání zdrojů. Vliv na životní prostředí se dělí na měkký a tvrdý. Využívání zdrojů je rozděleno na masově-konzumní a alternativní. Všechny uvedené a další druhy se mohou navzájem překrývat.⁴

Měkký cestovní ruch (angl. soft tourism) je druh cestovního ruchu, který minimalizuje nežádoucí vliv na místní komunitu a prostředí. Základními principy jsou maximální zapojení místních zdrojů, přínos místní komunitě a zároveň je nízkokapacitní. Souvisí s alternativním, odpovědným a udržitelným cestovním ruchem. Je protikladem tvrdého turismu (angl. hard tourism), který nebere ohled na sociální, kulturní a environmentální dopady.⁵ Zaměřuje se na rychlý, ekonomický rozvoj a velké množství návštěvníků. Poskytuje standardizované prostředí s velmi malou mírou autentické, kulturní interakce s místní komunitou a kulturou.⁶

² (Zelenka & Pásková, 2012, str. 87)

³ (ibid, str. 16)

⁴ (ibid, str. 15)

⁵ (ibid, str. 335)

⁶ (Jafar Jafari, 2000, str. 585)

Alternativní cestovní ruch je uskutečňován v malých skupinách, které respektují životní styl místní komunity a prostředí. Mezi alternativní CR se řadí měkký, odpovědný, udržitelný CR ale také agroturistika, ekoturismus aj.⁷

Masový cestovní ruch je termín označující cestování velkých skupin návštěvníků využívajících hromadných ubytovacích zařízení a dalších standardních služeb s potencionálně výrazným vlivem na místní prostředí a socio-ekonomické prostředí.⁸

1.1 Genius loci

Genius loci představuje kulturní identitu dané oblasti neboli atmosféru, která je vytvářena mnoha faktory a prožívána návštěvníky. Jev je obtížně definovatelný, neboť je tvořen lokalitou, kulturním ztvárněním, ročním obdobím, počasím ale je ovlivněn i aktuálním psychickým a fyzickým rozpoložením člověka. Příklady, které genius loci představují jsou pocit neopakovatelnosti, vznešenosti, záhadnosti, poměrování člověka s přírodou aj. Je také spjat s hodnotami nebo historií místa.⁹

1.2 Historie a vývoj cestovního ruchu v Indonésii

Indonésie je tvořena více než 20 000 ostrovy, které se rozkládají od Malajsie až po Papuu-Novou Guineu. Největší ostrovy jsou Sumatra, Jáva, Kalimantan a Sulawesi.¹⁰ S populací čítající 279,240,933 obyvatel je čtvrtou nejlidnatější zemí světa. Většina obyvatel jsou muslimové (86,88 %), následovani protestanty (7,49 %), katolíky (3,09 %), hinduisty (1,71 %), buddhisty (0,75 %) a konfucianisty (0,03 %).¹¹

Indonéština – Bahasa Indonesia je úředním jazykem, který byl vytvořen ke sjednocení státu, obsahujícího rozličná etnika, jazyky a kultury. Základ indonéštiny tvoří malajština,

⁷ (Zelenka & Pásková, 2012, str. 32)

⁸ (ibid, stránky 331-332)

⁹ (Alimova, 2019, stránky 24-25)

¹⁰ (Hampton & Clifton, 2017, str. 181)

¹¹ Databoks. Presentase Pemeluk Agama / Kepercayaan di Indonesia. In: databoks.katadata.co.id [online]. 2021. Dostupné z: <https://databoks.katadata.co.id/datapublish/2021/09/30/sebanyak-8688-penduduk-indonesia-beragama-islam#:~:text=Berdasarkan%20data%20Direktorat%20Jenderal%20Kependudukan,mayoritas%20penduduk%20Indonesia%20adalah%20muslim.>

v minulosti používána jako lingua franca v jihovýchodní Asii, později doplněna místními a některými cizími jazyky, zejména portugalštinou, holandštinou a arabštinou. Každé etnikum má také svůj vlastní jazyk a většina Indonésanů je proto bilingvní.¹²

Indonésie je novodobý pojem označující Indonéskou republiku, která byla vyhlášena 17. srpna 1945. Za autora termínu je pokládán anglický etnolog G. R. Logan, který termín poprvé využil k označení obyvatel ostrovů, produkujících koření. Nicméně zmiňovaná oblast byla známá pod názvem Nizozemská Východní Indie až do doby národně osvobozenecých bojů, kdy se začal používat termín „Indonésie“. Vedle těchto názvu stojí také jméno domácího původu „Nusantara“, což ve staré javánštině znamená „ostrovní říše“. Tento název byl užíván v dobách slávy javánských dějin v období Majapahitu pro označení celého království.¹³

Nesmírná rozmanitost krajiny, kultury, přírodních zdrojů a historických památek, které oblast nabízí návštěvníkům, dali podnět ke vzniku organizovaného mezinárodního turismu již v první polovině dvacátého století. Holandská koloniální vláda měla zájem zachovat vybrané kulturní a přírodní statky jakožto ekvivalent k evropským Grand Tour¹⁴, a to zejména na Jávě a Bali.¹⁵ Cestovní ruch se téměř zastavil během druhé světové války a indonéské národní revoluce. V době následné Sukarnovi vlády bylo postaveno několik hotelů a první mezinárodní letiště. Nicméně politická a ekonomická nestabilita v 60. letech způsobila další propad. Ke změnám dochází po převzetí vlády Suhartem, pro kterého byla podpora cestovního ruchu součástí ekonomického rozvoje a modernizace.¹⁶ V roce 1991 byla vytvořena kampaň Visit Indonesia Year, jejímž cílem bylo propagovat turismus v Indonésii. Cestovní ruch byl plánován na vybraných místech, přičemž Bali bylo vnímáno jako hlavní destinací pro mezinárodní cestovní ruch. V roce 1969 bylo v Denpasaru postaveno letiště pro letadla na dlouhé vzdálenosti a docházelo k celkovému rozvoji přílehlých destinací jako je například Nusa Dua. Enviromentálním a sociálním dopadům nebyla věnována přílišná pozornost, na což poukazuje zhotovení hlavního balijského plánu na počátku 70. let, který stanovil jasné ekonomické cíle, nebyl však konzultován s ohledem na zmíněné dopady s místními Balijsci.¹⁷ Rozsáhlá přírodní stanoviště byla zničena a stávající systémy hospodaření s půdou a vodou byly narušeny.

¹² (Dubovská, 2005, str. 20)

¹³ (ibid, str. 12)

¹⁴ Grand Tour je historický termín, označující cesty po Evropě, které podnikali v 17. až 19 století zejména mladí aristokraté a bohatí lidé z evropských zemí. Tyto cesty sloužily k získání zkušeností a zlepšení společenského postavení, jelikož byly symbolem bohatství a vzdělání.

¹⁵ (Lewis & Lewis, 2009, stránky 22-23)

¹⁶ (Hampton & Clifton, 2017, str. 181)

¹⁷ (Picard, 1996, stránky 178-179)

V případě Tanah Lot a dalších posvátných objektů byly ovlivněny náboženské a kulturní hodnoty.¹⁸ Zatímco probíhaly procesy zaměřené na masový turismus, do Indonésie přijížděli i další typy turistů. Bali se stalo surfařskou oblastí a v 80. letech hostilo významný počet baťažkářů. Na celém souostroví se rozvíjela menší letoviska zaměřená především na přímořské aktivity, ale také na kulturně významná místa, jakými jsou buddhistický komplex Borobudur na Jávě, komunita Toraja na Sulawesi nebo na endemické druhy například varan komodský na ostrovech Malé Sundy.¹⁹

Během 80. a 90. let se mezinárodní cestovní ruch pomalu zvyšoval, ve vstupném trendu, na pět milionů příjezdů ročně. Překážkami byli nedostatečná infrastruktura mimo klíčové destinace a slabý marketing spojený se silnou konkurencí v jiných zemích jihovýchodní Asie. Významné výkyvy ve vzestupném trendu byli spojeny s asijskou finanční krizí v roce 1997, nepokoji při pádu Suhartovy vlády v letech 1997–1998, bombovými útoky na Bali v roce 2002 a tsunami v roce 2004.²⁰

Počty domácích turistů se zvyšují, což je důsledkem výstavby letišť ve velkých městech a relativní prosperita rostoucí střední třídy. Většina domácího turismu se odehrává během důležitých svátků, včetně Eid al-Fitr²¹ kdy probíhají návštěvy rodin a přátel.²²

Cestovní ruch spadá pod Ministerstvo cestovního ruchu a kreativní ekonomiky (MTCE), které aktivně vystupuje v rozvoji turismu. MTCE je navázáno na turistické organizace a podporuje rozvoj infrastruktury. Na základě preferencí turistů provádí analýzy, které slouží k rozvoji vybraných destinací a služeb.²³ Orientuje se obzvláště na země ASEANU, stejně jako na Čínu, Jižní Koreu a Indii jako budoucími hlavními zdroji trhu. Rozvoj je rovněž zaměřen na specializovaná odvětví, kterými jsou ekoturismus a zdravotní cestovní ruch. Cílem do roku 2025 je zvýšení mezinárodního cestovního ruchu na 20 milionů příjezdů.²⁴ S tímto cílem má také pomoci marketingová kampaň s názvem Wonderful Indonesia z roku 2011, která nahradila předešlou Visit Indonesia, logo stylizovaných křivek představující ptáka garudu však zůstalo. Wonderful Indonesia vyzdvihuje nádhernou přírodu, jedinečnou kulturu, rozmanité jídlo,

¹⁸ (Warren, 1998)

¹⁹ (Hampton & Clifton, 2017, str. 182)

²⁰ (ibid)

²¹ Eid al-Fitr je významný islámský svátek, který slaví konec měsíce Ramadan. Během tohoto svátku se lidé setkávají se svými rodinami a přáteli.

²² (Hampton & Clifton, 2017, str. 183)

²³ Pangestu, 2012. Dostupné z: <https://docplayer.net/24774880-Unleashing-tourism-potential.html>

²⁴ (KASIM, 2013, stránky 18-22)

pohostinnost obyvatel a cenovou konkurenceschopnost. V roce 2014 byl uveden na trh nový projekt s názvem Pesona Indonesia zacílený na domácí trh, který je taktéž spravováno MTCE.²⁵

Bali funguje mimo jiné také jako brána pro blízké oblasti, kterými jsou Lombok, Sumbawa, Komodo a Flores. Mezi klíčové pododvětví patří plážový turismus (Bali, Lombok, Východní Nusa Tenggara), kulturní turismus (Bali) a turismus zaměřený na ohrožené druhy (Komodo). Další destinací je například resort Fantasy Island v souostroví Riau, pouhých 16 km od Singapur a Mandalika Resort na Lomboku spravovaný společností Bali Tourism Development Corporation, která vedla vývoj v Nusa Dua.²⁶

Velkou část turistů tvoří obyvatelé asijských zemí, přičemž jednou z největších skupin jsou Číňané, kteří i přes různorodost nabízených aktivit dávají přednost jen některým službám, kterými jsou například moderní nákupní centra, golfová hřiště apod. Zároveň preference asijské regionální turistiky projevuje obecně malý zájem o alternativnější druhy turismu. Pokud jde o infrastrukturu, rychle rostou segmenty letecké dopravy a výletní plavby. Indonésie má prosperující sektor nízkonákladových leteckých společností, na druhou stranu se špatnými výsledky v oblasti bezpečnosti letadel.²⁷

Díky své bohaté a rozmanité kultuře ve spojení s přírodními zdroji je Indonésie oblíbenou destinací turistů. Zejména populární je ostrov Bali, který v roce 2019 navštívilo 8,582,800 turistů, přičemž celou Indonésii navštívilo 16,11 milionů. Toto číslo však následkem pandemie prudce kleslo v nadcházejícím roce na 4,05 milionů.²⁸

2. Vlivy cestovního ruchu

Cestovní ruch má na navštěvovanou lokalitu vždy určitý dopad. Mezi ovlivněné subjekty patří²⁹:

- Rezidenti, kteří mohou být na cestovním ruchu existenčně závislí

²⁵ Peluncuran "Wonderful Indonesia" dan "Pesona Indonesia", 2014. Dostupné z: <https://travel.kompas.com/read/2014/12/24/164500827/Peluncuran.Wonderful.Indonesia.dan.Pesona.Indonesia>.

²⁶ (Hampton & Clifton, 2017, str. 185)

²⁷ (ibid, stránky 185-187)

²⁸ Worlddata.info. Tourism in Indonesia. In: worlddata.info [online]. 2020. Dostupné z:

<https://www.worlddata.info/asia/indonesia/tourism.php>

²⁹ (Indrová, 2008, str. 37)

- Objekty poskytující služby cestovního ruchu a zaměstnání rezidentům
- Územní celky využívající cestovního ruchu k rozvíjení ekonomiky

Vlivy cestovního ruchu rozdělujeme podle několika kritérií, jimiž jsou:

- Obtížnost měřitelnosti, který se dělí na kvantitativní, tedy snáze měřitelné – např. výše příjmů a výdajů nebo nárůst pracovních pozic a na kvalitativní, které jsou obtížně měřitelné např. vlivy na kulturu a místní obyvatele.
- Podle rychlosti ovlivnění cestovním ruchem, lze dopady rozdělit na přímé a nepřímé.
- Společenský přínos, který se dělí na pozitivní a negativní.

Nadměrný cestovní ruch v destinaci bez regulací svou intenzitou, rychlým tempem rozvoje a nešetrností spotřebovává neobnovitelné zdroje destinace. Tento nežádoucí jev bývá označován jako „efekt turistické pasti“, který působí zejména v destinacích, v nichž je turismus jednou z důležitých lidských aktivit a v místech s křehkým ekosystémem nebo zranitelným společenským systémem místních obyvatel, jejichž životní styl se značně liší od životního stylu návštěvníků.³⁰

Podle autorů (Guntur Sugiyarto, Adam Blake, M. Thea Sinclair)³¹ má cestovní ruch ve většině případů pozitivní vliv na domácí ekonomiku, jelikož růst zahraniční poptávky zvyšuje HDP a zaměstnanost, což zesiluje pozitivní dopady globalizace a zároveň snižuje její nepříznivé vlivy. Platební bilance se také zlepšují díky zvyšujícím se příjmům z turismu.

Konečným důsledkem je zlepšení makroekonomické situace a blahobytu obyvatel. Větší dostupnost produktů představuje i pozitivum pro zahraniční turisty, je ovšem zapotřebí vhodné politiky v podobě investic a podpory sektoru služeb. Je nutné dodat, že tato pozitivní zjištění neberou v úvahu dopady, které cestovní ruch může mít na životní prostředí či kulturu.³²

Tyto oblasti, které jsou zásadně ovlivňovány cestovním ruchem, jimiž jsou environmentální, ekonomická, sociální a kulturní jsou podrobněji popsány níže. Vlivům ekonomickým a environmentálním se věnují následující podkapitoly, přičemž socio-kulturním vlivům je věnována samostatná kapitola.

³⁰ (Pásková, Udržitelnost cestovního ruchu, 2014, stránky 49-52)

³¹ (Guntur Sugiyarto, 2002, stránky 19-24)

³² (ibid, stránky 25-26)

2.1. Environmentální vlivy

Dopady cestovního ruchu z environmentálního hlediska jsou označovány pojmem „turistické znečištění“. Narušení přírodního bohatství snižuje potenciál oblasti k rozvoji cestovního ruchu, a tím ovlivňuje i místní obyvatele. Turistické znečištění působí přímo ale i nepřímo.³³

Jedním z přímých ale i nepřímých aktivit cestovního ruchu působících na znečištění jsou emise v ovzduší. Tento proces, během kterého se uvolňují pevné, kapalné, plynné a aerosolové látky se při vyšší koncentraci projevují ve formě smogu. Dalším častým jevem je znečištění povrchových i podzemních vod. V některých případech může být zvýšené zatížení oblasti příčinou znečištění vody a půdy způsobené např. splaškovou vodou, odpadem nebo hnojením. Dále dochází ke zvýšení hlučnosti, na místech s koncentrovanou návštěvností a dopravou, což má zejména na přírodní ekosystém vysoce nežádoucí vliv.³⁴

Eroze způsobená pohybem lidí, rozšiřováním cest a komunikací nebo výstavbou ubytovacích zařízení může vést následkem zvýšené aktivity člověka k poškození vegetačního povrchu a k sesuvům půdy. Cater také uvádí poškozování biodiverzity sběrem vzácných druhů živočichů, rostlin, nerostů, hornin a zkamenělin v navštívené destinaci za účelem lovu suvenýrů.³⁵ Toto poškozování však návštěvníci mohou způsobovat i nepřímo, zakoupením předmětů od místních prodejců, kteří přírodniny sbírají k prodeji či přípravě exotických pokrmů pro návštěvníky.³⁶ Příkladem v NP BTS je sběr a následný prodej *Anaphalis javanica* také známé jako věčná květina.³⁷

Na druhou stranu může mít cestovní ruch také pozitivní dopady na životní prostředí, jako je přeměna nadbytečných budov z průmyslového na rekreační využití a ochrana místních ekosystémů ve snaze je zachovat, tedy i zakládání přírodních rezervací, chráněných krajinných oblastí nebo národních parků. Dalším pozitivním jevem může být zachování tradiční zemědělské krajiny.³⁸ Snaha udržet přírodní nebo původní zemědělské prostředí také souvisí

³³ (Guntur Sugiyarto, 2002, str. 55)

³⁴ (Pásková, Udržitelnost cestovního ruchu, 2014, stránky 56-57)

³⁵ (Cater, 1991, stránky 13-14)

³⁶ (Pásková, Udržitelnost cestovního ruchu, 2014, str. 60)

³⁷ (Cochrane, 2003, stránky 205-206)

³⁸ (Királová, 2003, str. 45)

s existencí a rozvojem cestovního ruchu v destinaci, jelikož představují součást turistického produktu, jsou součástí *genius loci* a vytváří finanční prostředky k následné ochraně přírody.

Všechny uvedené změny negativní či pozitivní také souvisí s postupným rozvojem a s globalizací, které životní prostředí nevyhnutelně ovlivňují.

2.2. Ekonomické dopady

Cestovní ruch představuje důležitou část ekonomiky mnoha států. Nejčastěji jsou pro zhodnocení významu cestovního ruchu na ekonomiku státu používány údaje o podílu na HDP, množství obyvatelstva zaměstnaného v cestovním ruchu a příjmech z celého odvětví. Tyto hodnoty se pro jednotlivé státy různí a pro některé představuje stěžejní část HDP.³⁹

Ekonomické dopady mohou být přímé i nepřímé. Mezi přímé patří například výdaje turistů v destinaci. Nepřímé vlivy se posléze projevují na odvětví, jakými jsou stavebnictví, infrastruktura, kultura a další.⁴⁰

Ekonomické dopady způsobené cestovním ruchem bývají vnímány pozitivně, jelikož vedou k růstu příjmů, zaměstnanosti, možnostem investic a zkvalitnění infrastruktury. Na druhou stranu, příjmy proudící z cestovního ruchu bývají rozděleny nerovnoměrně a posilují tak dualizaci společnosti. Druhy zaměstnání jsou často s nízkou kvalifikovaností a hůře placené. Vlivem cestovního ruchu také dochází ke zvyšování životních nákladů pro místní obyvatele.⁴¹ Dalším rizikem jsou ekonomické úniky, při kterých zejména vlivem mezinárodních hotelových a restauračních řetězců, jsou zboží a služby dováženy do destinace na úkor místních a odčerpávají tak zisky. Zapojením místní komunity do poskytování služeb cestovního ruchu a rozvojem destinace se riziko ekonomických úniků značně snižuje.⁴² Hrozbu pro udržitelnost cestovního ruchu také představuje efekt turistické pasti. Jedná se o negativní dopad neregulovaného cestovního ruchu, který svými aktivitami znehodnocuje kulturní a přírodní hodnoty destinace, což souvisí s budoucím ekonomickým, ekologickým a společenským rozvojem a jeho udržitelností. Intenzita dopadu efektu turistické pasti je závislá na těchto faktorech: intenzita návštěvnosti, sezonnost, zranitelnosti ekosystému a místní

³⁹ (Palátková, 2011, str. 28)

⁴⁰ (Királová, 2003, str. 32)

⁴¹ (ibid., str. 29)

⁴² (Pásková, Udržitelnost cestovního ruchu, 2014, str. 74)

kultury, míra ekonomické závislosti místních obyvatel na cestovním ruchu a míra jeho regulace.⁴³

3. Dopady cestovního ruchu na socio-kulturní prostředí

Méně patrným je ovlivnění socio-kulturního prostředí, které je hůře identifikovatelné a neobjevuje se bezprostředně, jak je tomu u dopadů na přírodní prostředí.⁴⁴ Nicméně vlivy na přírodní prostředí a na socio-kulturní prostředí jsou provázané a navzájem se ovlivňují.⁴⁵

3.1. Teorie sociálních vlivů

V předchozích výzkumech byl cestovní ruch studován především v rámci ekonomické sféry. Později někteří výzkumníci obrátili svůj zájem i k vlivům na sociokulturní prostředí, což vedlo k ustanovení několika teorií, kterými zásadně přispěli ke zkoumání sociokulturních dopadů cestovního ruchu.⁴⁶

3.1.1. Doxeyho iritační index

Negativní vztahy obyvatel k návštěvníkům souvisí s turistickou iritací, která v širším pojetí znamená negativní vztah k vývoji cestovního ruchu v destinaci.⁴⁷ Ukazatelem tohoto jevu je tzv. Doxeyho iritační index (Doxey's Irridex) skládající se ze čtyřstupňové škály:

- První je fáze euforie, při které jsou rezidenti zpočátku nadšení se začínajícím rozvojem cestovního ruchu.
- Druhou fází je apatie, při které rezidenti vnímají aktivity cestovního ruchu za samozřejmost. Kontakt mezi rezidenty a návštěvníky se stává formálním a organizovaným.

⁴³ (Zelenka & Pásková, 2012, str. 71)

⁴⁴ (Hall & Page, 1999)

⁴⁵ (Pásková, Udržitelnost cestovního ruchu, 2014, str. 63)

⁴⁶ (Ferreira, 2008, str. 19)

⁴⁷ (Zelenka & Pásková, 2012, str. 66)

- Třetí fází je fáze znechucení, která nastává při vysoké koncentraci návštěvníků, kterou rezidenti nezvládají pojmout. V tomto stádiu se obvykle rozšiřuje infrastruktura namísto omezení růstu cestovního ruchu.
- Poslední fází je antagonismus, který se projevuje podrážděním místních obyvatel, přičemž návštěvníci jsou obviňováni jako příčina problémů, které rozvoj cestovního ruchu přinesl. Zvyšuje se vzájemná nevraživost, a naopak ustupuje zdvořilost mezi oběma skupinami.

Index těsně souvisí s mírou prostorového a časového usměrnění aktivit v lokalitě, a rozdílnosti kultur. Popisuje vývoj vnímání místních obyvatel na vlivy způsobené cestovním ruchem a na kvalitu jejich života, je proto důležitým indikátorem pro vyhodnocení socio-kulturních vlivů. V průběhu životního cyklu destinace se ve většině případů postoj rezidentů mění od euforie přes apatii a znechucení k antagonismu. Tyto hodnoty souvisí s mírou prostorové a časové polarizace aktivit, mírou rozdílnosti kultur návštěvníků a rezidentů a kvalitou infrastruktury. Tento index vystihuje vývoj vnímání rezidentů a kvality jejich života ve vztahu s rozvojem cestovního ruchu.⁴⁸

3.1.2. Butlerovův model životního cyklu turistické destinace

Podle Butlerova modelu životního cyklu turistické destinace (Butler's Tourism Area Life Cycle – TALC) prochází destinace šesti fázemi – objevení, zapojení, rozvoj, konsolidace, stagnace, úpadek a omlazení. Základní myšlenkou je cyklus destinace, která je zpočátku relativně neznámá a návštěvníci přicházejí v malém počtu důsledkem nedostatečného přístupu k místu. S vyšším počtem návštěvníků se rezidenti zapojují a realizují podnikání v cestovním ruchu a poskytují s ním spojené služby. Tato iniciativa roste úměrně s poptávkou a množstvím návštěvníků.⁴⁹

Nastává tedy postupný rozvoj destinace, což je třetí fází modelu. Dochází k vytvoření infrastruktury a služeb, které přivádějí další a nové typy turistů. V rámci poskytování služeb, v prvních fázích dominují převážně místní obyvatelé, postupem do dalších fází tyto služby přebírají cizinci. V této fázi se mění složení návštěvníků sporadického množství a typu objevitelů, kteří vyhledávají dobrodružnější formu cestování a zajišťují si jej vlastními silami, na standardní

⁴⁸ (Sigo, 2018, stránky 19-20)

⁴⁹ (Ferreira, 2008, stránky 20-21)

masové návštěvníky. Následný rozvoj je řízený zejména ziskem. Sociální dopady způsobené cestovním ruchem se rozvíjejí ve čtvrté fázi – konsolidaci, přičemž velké množství návštěvníků, podněcuje odpor a nespokojenost rezidentů. Ve fázi stagnace je dosaženo nejvyššího množství návštěvníků s ohledem na sociální a environmentální limity. Poté se životní cyklus destinace může ubírat směrem k úpadku nebo omlazení. Úpadkem přestává být destinace atraktivní, snižuje se množství návštěvníků a investic. Ve většině případů je následkem přetížení destinace vyčerpání a zničení přírodních zdrojů. Na druhou stranu ve fázi omlazení dochází k zapojení potenciálních investorů, technologickému vývoji a zlepšení infrastruktury, což vede k opětovnému nárustu návštěvnosti.⁵⁰

Model TALC ukazuje, že rozvoj cestovního ruchu ovlivňuje postoje, názory ale i chování místních obyvatel a to, jakým způsobem reagují na následné pozitivní a negativní dopady. Správným řízením cestovního ruchu, infrastruktury a místní komunity se destinace může vyhnout fázi úpadku. Zapojením místní komunity do řízení turismu se značně zvyšuje udržitelnost, čímž se přispěje k fázi omlazení.⁵¹

3.1.3. Teorie sociální směny

Podle teorie sociální směny (social exchange theory), ustanovené v 50. letech minulého století, se cestovní ruch vyznačuje vzájemnými výhodami ve smyslu společenské směny mezi rezidenty a návštěvníky. Jedná se o oboustrannou výměnu statků a hodnot.⁵² Ap (1992) ji popisuje jako obecnou sociologickou teorii, která se zabývá výměnou zdrojů mezi jednotlivci a skupinami za určitých okolností.⁵³ Ze strany návštěvníků jde o odpočinek, sebepotvrzení, hledání vlastních kořenů. Naopak u rezidentů se jedná o ekonomický rozvoj, kontakty, inovaci, modernizaci atd.⁵⁴

Teorie sociální směny zásadně přispěla ve zkoumání postojů rezidentů k cestovnímu ruchu. Zátěž a přínosy v ekonomické, environmentální a sociokulturní oblasti jsou hlavními vlivy ve vnímání rozvoje cestovního ruchu na komunitní úrovni.⁵⁵ Předchozí studie zabývající se dopady cestovního ruchu ukázaly, že jednotlivci s pozitivním přístupem mají také vstřícnější

⁵⁰ (Sigo, 2018, stránky 18-19)

⁵¹ (Ferreira, 2008, str. 21)

⁵² (ibid., str. 22)

⁵³ (Sigo, 2018, str. 12)

⁵⁴ (Pásková, Udržitelnost cestovního ruchu, 2014, str. 142)

⁵⁵ (Sharpley, 2014, str. 39)

postoje k turistům, přičemž nejvíce pozitivní vztah vyjadřovali obyvatelé zaměstnaní v cestovním ruchu. Naopak nejvíce negativní postoje projevovali rezidenti, kteří z něj nijak neprofitovali a mnohem více se obávali negativních vlivů.^{56 57} Z toho vyplývá, že k pozitivnímu vnímání dochází, když rezident vnímá výhody výměny, zatímco negativní postoj vyvstává, když je výměna mezi rezidenty a návštěvníky nízká nebo nerovnoměrná.⁵⁸

V závěru vyplývá, že Doxeyho index poukazuje na zpočátku pozitivní vnímání turismu ze strany členů komunit, kteří však mají tendenci k iritaci s jeho rostoucím rozvojem. Tento narůstající negativní postoj je spojen s pocitem ochuzení o jejich domov a životní prostor, spolu s dalšími negativními dopady včetně nadměrného využívání zdrojů destinace. Aby oblast nedosáhla poslední šesté fáze úpadku Butlerova modelu TALC, je důležité správně řídit rozvoj turismu a především, co nejvíce zapojit místní komunitu, jelikož teorie sociální směny upozorňuje na to, že komunita podporuje cestovní ruch, pokud z něj získává určité výhody.

3.2. Typologie indikátorů efektů cestovního ruchu

UNWTO v roce 1992 zpracovalo soubor indikátorů udržitelného rozvoje. Jsou jimi indikátory klíčové, které jsou využívány univerzálně a specifické, sloužící pro vybrané typy oblastí. Klíčové zahrnují ochranu území, stres, intenzitu užívání, sociální dopady, kontrolu rozvoje, odpadové hospodářství, proces plánování, kritické ekosystémy, spokojenost spotřebitelů, spokojenost místních obyvatel, příspěvek místní ekonomice, únosná kapacita územního rozvoje, tlak na destinaci a atraktivnost.⁵⁹

V rámci specifických indikátorů jsou pro tuto práci zajímavé zejména indikátory určené pro chráněná území, horské oblasti a destinace kulturního cestovního ruchu, které souvisí se zkoumanou oblastí.⁶⁰

⁵⁶ (Ward & Berno, 2011, str. 1557),

⁵⁷ (Lee & Back, 2006, stránky 467-468)

⁵⁸ (Waite, 2003, str. 197)

⁵⁹ (Pásková, Udržitelnost cestovního ruchu, 2014, stránky 189-193)

⁶⁰ reprodukce vybraných druhů, biodiverzita, změna skladby druhů, intenzita cestovního ruchu, lidská populace v území, aktivity lidí v území a jeho okolí, pytláčení, nebezpečí vyplývající z interakce lidí a živočichů, interakce mezi lidmi, rozsah eroze způsobené návštěvníky, dopravní dostupnost, kongesce veřejných prostor a komunikací, podíl alternativní dopravy na celkovém objemu dopravy v destinaci, spokojenost zákazníků, úroveň estetické kvality, znečištění vzduchu, intenzita využití, frekvence a typ kriminality, dopad na jazyk, sociální dopady a kvalita života místních obyvatel

3.3. Sociální vlivy

Sociální vlivy jsou sice obtížněji měřitelné, z dlouhodobého hlediska však patrné, a to zejména v regionech s vysokou aktivitou cestovního ruchu. Nejčastějším sociálním dopadem je akulturace vyvolaná zejména demonstračním efektem, kdy místní obyvatelé napodobují vzorce chování návštěvníků a sami využívají služeb cestovního ruchu.^{61 62 63} Dalším efektem akulturace je efekt módnosti, který ovlivňuje vztah člověka k dané lokalitě, která se stává žádoucí, populární a moderní. K tomuto efektu nejvíce přispívá propagace v rozličných formách a vede ke značnému nárůstu návštěvníků v destinaci. Zájem o destinaci neprojevují jen návštěvníci ale i investoři. Módnost destinace výrazně ovlivňuje životní cyklus destinace a přispívá ke koncentraci návštěvníků.⁶⁴

Dalším sociálním efektem je rozdělení na odlišné socio-ekonomické třídy, označovaným jako proces dualizace společnosti, při kterém se vlivem cestovního ruchu zvyšuje příjem jen některých skupin komunity, tímto vzniká rozdvojení na bohaté a chudé, přičemž druhá zmíněná skupina spíše trpí zvýšenými životními náklady následkem rostoucí inflace. Vytlačování místních obyvatel a odprodej jejich pozemků je další proces spojený s cestovním ruchem, při kterém dochází zejména k marginalizaci rezidentů z ekonomicky významných lokalit do periferních oblastí, což vede k riziku výskytu sociálně patologických jevů, kterými jsou prostituce, kriminalita, prodej a užívání drog.⁶⁵

Etnocida je proces vyhlazování tradic typických pro dané etnikum působením globalizace, často však s výrazným podílem cestovního ruchu, související s uspokojováním potřeb návštěvníků a investorů.⁶⁶

Xenofobie je strach z cizinců, jiných ras a neznámých míst. Turismus přispívá k jejímu překonání, ale také ji zvyšuje působením negativních vlivů, kterými jsou například rozdíl v životní úrovni návštěvníků a rezidentů, způsob chování návštěvníků, marginalizace místních a vzájemné nepochopení.⁶⁷

⁶¹ (Palátková, 2011, stránky 23-24)

⁶² (Ferreira, 2008, str. 32)

⁶³ (Goeldner & Ritchie, 2009, str. 308)

⁶⁴ (Pásková, Udržitelnost cestovního ruchu, 2014, str. 65)

⁶⁵ (ibid., str.66)

⁶⁶ (Zelenka & Pásková, 2012, str. 79)

⁶⁷ (ibid., str. 325)

3.4. Kulturní vlivy

Palátková⁶⁸ vysvětluje pojem kultury jako systém hodnot a sociálních norem. Dále také jako výsledek procesu učení, nikoliv jako vrozené vlastnosti. Kultura je sdílená a přenášená mezi členy určité společnosti nebo sociální skupiny a je také typickým projevem komunity ve formě například humoru, pohostinnosti, folkloru, etiky, umění, vzdělání, jazyka, oblékání, rituálů, stravování, chápání času apod.

Kultura plní funkci mechanismu integrace, adaptace a stability sociálních systémů, které by bez ní nemohly existovat.⁶⁹

Akultura je významným projevem cestovního ruchu, ve kterém dochází k dlouhodobému nebo opakovanému kontaktu odlišných kultur, přičemž jedna ze stran bývá zpravidla na nižší technické úrovni. Je posilována globalizací a může představovat rychlou změnu životního stylu komunity místních, což vede ke snížení atraktivity navštěvované lokality pro turisty. Proces akulturae mnohem intenzivněji působí na navštívenou komunitu, protože rezidenti přijímají prvky kultury návštěvníků z vyspělejších zemí, přičemž je místní kultura a její autenticita potlačována. Návštěvníci jsou naproti tomu ovlivněni minimálně, jelikož jsou vystaveni odlišné kultuře pouze po krátký časový úsek v rámci jejich pobytu v destinaci. Na druhou stranu může akulturae přispět ke zlepšení životní úrovně – např. motivace k rozvoji, zvýšení životní úrovně nebo znalosti jazyků.⁷⁰

Inscenizace⁷¹ je komerční činnost využívající etnika či jeho tradic, přičemž dochází k narušení autenticity kulturních prvků ve snaze navýšení zisku. Mezi příklady aktivit inscenizace patří tradiční slavnosti, tance a obřady, které jsou vyžadovány publikem, přičemž dochází k narušení přirozeného průběhu tradic.⁷² Formou inscenizace je folklorizace.⁷³

Komericializace je zařazení kulturních zdrojů do nabídky produktu pro návštěvníky cestujících do lokalit, ve kterých v kontextu cestovního ruchu dochází ke komericializaci

⁶⁸ (Palátková, 2011, str. 23)

⁶⁹ (Lehmannová, 1999, str. 45)

⁷⁰ (Jakubíková, 2009, str. 11)

⁷¹ (Zelenka & Pásková, 2012, str. 292)

⁷² (Cohen, 1972, str. 170)

⁷³ (Zelenka & Pásková, 2012, str. 59)

kultury, náboženství a umění a je tímto potlačen původní účel – kulturní, estetický, duchovní, výchovný, etický apod.⁷⁴

Komodifikace zdrojů je prodej a výroba tradičních produktů v masové míře, přičemž ztrácí jedinečnost a stává se komoditou. Tento jev má silný dopad na přírodní zdroje, jelikož většina tradičních předmětů je vyráběna právě z těchto lokálních zdrojů např. suvenýry z korálů, což vede k poškození korálových útesů.⁷⁵

Kulturní identita se vlivem cestovního ruchu může posílit či dokonce obnovit, avšak může dojít i k jejímu potlačení. Pozitivním efektem je posílení hrdosti vůči vlastní kultuře a návrat k tradicím nebo jejich udržování. Zvýšení příjmu některých členů komunity může vést spíše ke zaměření na individuální prospěch než společenským setkáváním a aktivitám, které jsou součástí dané kultury.⁷⁶

Poškození kulturně významných míst způsobené vandalismem návštěvníků – např. grafity na zdech historických objektů nebo sběr přírodnin. Cater⁷⁷ mezi příklady zahrnuje poničení fresek v hrobkách Údolí králů v horním Egyptě a znesvěcení soch v Káthmándú v Nepálu.⁷⁸

Turistifikace je dopad na prostředí a jeho změnu z tradiční funkce na funkci novou. Tradiční kulturní prvky ztrácejí původnost a pravdivost. Tento proces se projevuje na místní kultuře, architektuře, životním stylu rezidentů, tradičních výrobcích atd. Na první místo je kladeno splnění potřeb návštěvníka na úkor potřeb a stylu života místních obyvatel, ale i na úkor přírodního prostředí. S tímto jevem souvisí stereotypizace kultury – proces vyvolaný komerčním tlakem na místní kulturu, s čímž dále souvisí snížení potenciálu k růstu turismu v destinaci.⁷⁹

3.5. Pozitivní dopady cestovního ruchu

⁷⁴ (Goeldner & Ritchie, 2009, str. 32)

⁷⁵ (Cater, 1991, str. 13)

⁷⁶ (Pásková, Udržitelnost cestovního ruchu, 2014, str. 71)

⁷⁷ (Cater, 1991, stránky 14-15)

⁷⁸ (Pásková, Změny geografického prostředí vyvolané rozvojem cestovního ruchu ve světle kriticko-realistické metodologie, 2003)

⁷⁹ (Cohen, 1972, str. 170)

Zde jsou uvedeny některé pozitivní dopady způsobené cestovním ruchem, jimiž jsou^{80 81}:

- V rámci využití kultury jako atraktivity, která vede ke zvýšená podpory tradiční kultury a etnicity. Dále pak revitalizace tradičních řemesel, festivalů, jazyka apod.
- Přímým kontaktem mezi rezidenty a návštěvníky dochází k přerušení negativních stereotypů a nárůst sociálních příležitostí.
- Na sociální postavení, strukturu zaměstnanosti a ekonomickou strukturu mají vliv nové ekonomické a sociální příležitosti, které potlačují sociální nerovnosti.
- Rezidenti využívají zařízení cestovního ruchu, z čehož vyplívá více možností trávení volného času k relaxaci, sportovním a kulturním aktivitám.
- Důsledkem zvýšené vytiženosti lokality je stavěna početnější a rozvinutější infrastruktura, což souvisí s podporou vzdělávacích, kulturních, sportovních a dalších zařízení, které zvyšují kvalitu životní úrovně rezidentů.
- Podpora drobného či alternativního zemědělství, péče o krajinu, upadající řemesla, využívání chátrajících objektů k aktivitám cestovního ruchu.
- Díky nabídce zaměstnání působí proti ekonomické marginalizaci a depopulaci.
- Zvýšená úroveň ochrany krajiny, snaha o udržitelnost, zachování původnosti a využívání obnovitelných zdrojů.
- Růst investic v destinaci.
- Revitalizace či posílené kulturní identity a příležitost lépe ocenit přírodní, kulturní a historické aspekty destinace.
- Zlepšení přístupnosti krajiny i pro místní obyvatele, díky obnově a udržování cest.
- Zakládání maloplošných i velkoplošných chráněných území, také s nabídkou určitých forem cestovního ruchu – ekoturismus, goeturismu, etnoturismus apod.

3.6. Negativní dopady cestovního ruchu

Zejména nadměrným rozvojem cestovního ruchu dochází k negativním vlivům, kterými jsou⁸²:

⁸⁰ (Palátková, 2013, str. 25)

⁸¹ (Pásková, Udržitelnost cestovního ruchu, 2014, stránky 79-80)

⁸² (Palátková, 2013, str. 25)

- V rámci využití kultury jako atraktivity dochází ke změně tradičních aktivit a řemesel, tak aby bylo vyhověno poptávce návštěvníků a dochází tak ke komercializaci. Znehodnocení tradičních aktivit, degradace jazyka a zásah do soukromí komunity.
- Vzájemným kontaktem je posíleno zavlečení cizorodých prvků a dochází k demonstračnímu efektu.
- Změny ve struktuře zaměstnanosti a ekonomické struktuře negativně působí na napětí mezi rezidenty a návštěvníky. Stoupá také napětí mezi rezidenty navzájem zvýšenou sociální nerovností.
- Ztráta přístupu rezidentů k místním zařízením následkem rozvoje cestovního ruchu.
- Zvýšeným množstvím populace dochází k přelidnění, dopravním komplikacím a v některých případech také k sociálně patologickým jevům.

Při nekontrolovatelném rozvoji cestovního ruchu ztrácí destinace základní atributy atraktivity pro návštěvníky – autenticitu, původní vzhled destinace a projevy místní kultury. Dalšími negativními projevy jsou⁸³:

- Krajina se stává komoditou a je tak následně přeměněna dle požadavků návštěvníků na turistické objekty a areály, které jsou minimálně využívány rezidenty.
- Vlivem turistifikace vymizení původnosti kulturních a přírodních zdrojů.
- Střety zájmů místních obyvatel (životní prostředí, stabilní ekonomika, soudržnost komunity, kontinuita kultury) a potřeb návštěvníků (úroveň služeb a prostředí).
- Úsilí o konzervaci v podobě skanzenů a komercializace kultury

Zmíněné a další dopady na krajinu a místní komunity lze v časovém horizontu popsat jako životní cyklus destinace, během kterého se mění typ a počet návštěvníků, příjmy, vnímání místních neboli iritační index a ztráta autenticity. Negativní dopady lze omezit destinačním managementem a regulací rozvoje turismu.

⁸³ (Pásková, Udržitelnost cestovního ruchu, 2014, stránky 80-81)

Praktická část

4. Historicko – kulturní charakteristika vybrané oblasti

Národní park Bromo Tengger Semeru (NPBTS) je nejvýznamnější geologickou dominantou východní Jávy, s rozlohou přes 800 km². Nachází se zde nejvyšší hora Jávy Semeru (3676 m. n. m.), kaldera Tengger, která je nejspíše pozůstatkem prehistorické erupce a je tvořena strmými stěnami, které se tyčí do výšky 130 metrů. Uvnitř kaldery se nachází poušť tvořená sopečným popelem (lautan pasir), v níž neroste téměř žádná vegetace. Třetím nejznámějším objektem parku je aktivní vulkán Bromo, ke kterému je soustředěna většina turismu v parku.

Ochrana oblasti probíhala postupně již za dob holandské koloniální vlády, kdy bylo okolí Bromu prohlášeno za přírodní rezervaci (cagar alam) v roce 1919. Kaldera spolu s Bromem byla oblíbeným turistickým místem Holanďanů. Po vyhlášení nezávislosti Indonésie a předání vlády nebyla uplatňována žádná další opatření k ochraně tamní přírody. To se změnilo v 80. letech, kdy byla kaldera a tři jezera poblíž hory Semeru prohlášeny za turistické parky (taman wisata), což zintenzivnilo turismus v destinaci. Tato místa společně s širší rozlohou byla označena jako národní park v roce 1982, společně s dalšími deseti schválenými parky na kongresu o národních parcích, který se konal v tentýž rok na Bali.⁸⁴

Ačkoliv se očekávalo, že místní lidé budou hrát roli v poskytování služeb cestovního ruchu, nebyl zde žádný návrh k jejich podílení se na správě parku. Zároveň nebyl proveden výzkum ohledně potencionálních dopadů cestovního ruchu a nebyl stanoven rozsah rozvoje k vytvoření dostatečného množství příjmů. Tyto nedostatky se projeví později a byl proto vypracován plán péče o národní park, ve kterém byl uveden hlavní účel, jímž je zachování a ochrana jedinečných scénických a geologických rysů kaldery Tengger a horské vegetace hory Semeru pro současnost a budoucnost k účelům rekreačním, vzdělávacím a vědeckým.⁸⁵

⁸⁴ (Cochrane, 2003, str. 170)

⁸⁵ (ibid., stránky 171-172)

Dalším motivem pro udělení statutu národního parku byla ochrana vody. Přestože se v parku vyskytuje velká část typické fauny východní Jávy, nedala dostatečný důvod k vyšší ochraně, jelikož koncem 70. let minulého století, zde již podle autorů prvotních plánů mnoho divoké zvěře nezůstalo, přičemž vyjádřili své překvapení nad nedostatkem fauny, což připisovali k pytláčení a lovu volně žijící zvěře. Pozdější výzkum dále poukázal na nedostatek soli ve stravě zvířat, což přispělo k jejich nižším počtům. V případě flory je oblast zajímavější, díky tropickým horským lesům na svazích hor zejména na hoře Semeru, která je domovem devíti druhů rostlin, které se nikde jinde na Jávě nevyskytují, včetně endemického druhu – *Melastoma zollingeri*. Tyto rostliny však nemají pro turismus význam a jsou spíše zájmem botaniků. Turisticky zajímavé jsou tedy hlavně kaldera Tengger a Bromo s přilehlými vrcholy. Kaldera je sopečnou aktivitou tvořena porézní lávou a popelem, díky čemuž se podobá poušti, kde se vegetace obtížně usazuje. Nadmořská výška parku je od 1000 metrů do 3767 metrů nad moře, přičemž většina oblasti je ve výšce 1500 metrů. Teploty jsou proto chladné ve srovnání s nížinou, s denními teplotami v rozmezí 13–23 stupni a nočními teplotami, které klesnou až na 3–4 stupně. Zaznamenány byly i občasné mrazy a v nejvýše položené vesnici Ranu Pani byl v roce 1984 zaznamenán i sníh. Toto chladnější podnebí láká turisty a zároveň poskytuje možnost k pěstování plodin, které se v nížinách nevyskytují.⁸⁶

Hlavní vegetací je les s dominujícím druhem připomínající borovici – *Casuarina junghuniana*, který se usadil ve výšce 1500–2000 metrů a nahradil některé původní druhy, jelikož je odolný vůči ohni a stal se tak dominantním v důsledku častých požárů. Je také důležitým zdrojem palivového dříví.⁸⁷

4.1. Management, financování a administrativa

Park se nachází v provincii východní Jáva a leží v ně čtyř územních celků – kabupaten, jimiž jsou Probolinggo, Pasuruan, Malang a Lumajan. Každý kabupaten má oficiální vstupní bod do parku jsou jimi Ngadisari, Wonokitri, Ngadas a Ranu Pani. Národní park spadá pod úřad v rámci generálního ředitelství ochrany přírody (Perlindungan dan Konservasi Alam – PKA), jež je součástí ministerstva lesního hospodářství. Přestože byla oblast prohlášena za národní

⁸⁶ (Cochrane, 2003, str. 173)

⁸⁷ (ibid., str. 174)

park již v roce 1982, potřebná ratifikace a technické řízení byli zařízeny až v roce 1992 a začala fungovat o rok později se zřízením úřadu národního parku.⁸⁸

5. Turismus v NPBTS

V navštívené vesnici Ngadisari a zároveň v jednom ze vstupních bodů parku jsou nenápadná turistická zařízení v podobě ubytoven a malých restaurací. Značně nápadnější a hlučnější je přeprava, nejčastěji uskutečňována pomocí džípů, které tvoří kolony stoupající k vyhlídkám, určeným k pozorování východu slunce nad kalderou, charakteristický pohled pro NPBTS. Po východu slunce se džípy přesouvají dovnitř kaldery a parkují nedaleko vulkánu Bromo, kam turisté míří obdivovat aktivní kráter a okolní scenérie s chrámem Pura Poten u paty vulkánu. Zde se také nacházejí místní obyvatelé poskytující vyjížďky na koních ke schodišti vedoucímu k vrcholu Bromu. Východ slunce s dramatickou krajinou písečného moře obklopeným kalderou a výstup na Bromo jsou tedy dvěma hlavními turistickými aktivitami v NPBTS. Další oblíbenou aktivitou je výstup na horu Semeru. Bodem pro výstup je vesnice Ranu Pani a samotný výstup obvykle trvá dva dny s přestávkou u přilehlých jezer. Méně důležité vstupní body jsou Ngadas a Wonokitri, které jsou od bodů největšího zájmu dále položené.

V roce 2016 navštívilo park 144 600 zahraničních turistů a 1 047 190 místních, přičemž zahraniční turisté ve většině pocházejí z Malajsie následované návštěvníky ze Singapuru, Taiwanu, Austrálie a některých zemí Evropy.⁸⁹ Podrobná charakteristika návštěvníků není v této práci relevantní, nicméně některé informace jsou zajímavé z hlediska vnímání místních. Mezi nimi je národnost, typ a chování návštěvníků.

Domácí turisté se více zdráhají navštěvovat nová místa a mají spíše tendenci opakovaně navštěvovat oblasti, která jsou již pro ně známá nebo se spoléhají na ústní doporučení, přičemž mnoho z nich cestuje v okruhu 2 až 3 hodin od domova. Potvrzením je průzkum, který ukázal, že 88 % domácích turistů pocházelo z měst do dvou hodin jízdy od parku. Dalším rysem je, že mnoho návštěvníků cestuje za účelem návštěvy přátel, příbuzných a rodných vesnic (pulang

⁸⁸ (Cochrane, 2003, str. 174)

⁸⁹ (Purnomo & Irawan, 2018, stránky 3-5)

kampung). Dále bylo zpozorováno, že domácí návštěvníci cestují ve větších skupinách za účelem rekreace a zábavy.⁹⁰

Neasijsí návštěvníci zůstávají v národním parku déle a jejich nejčastějším důvodem k návštěvě byla pěší turistika a pohled na aktivní sopky. V souhrnu lze říci, že zahraniční neasijsí návštěvníci poukazují větší zájem o aktivnější pobyt a hledají autentičtější zážitky než domácí, kteří se vyznačují spíše pasivnějším přístupem. Je však potřeba zmínit, že většina zahraničních návštěvníků investovalo do návštěvy více času a peněz, což souvisí s jejich delším pobytem v parku a také odlišným přístupem. Nicméně u mnoha asijských zahraničních turistů se návštěva oblasti zužuje na jednodenní pobyt zahrnující zejména výstup na Bromo. V některých případech bez pozorování východu slunce, které je naopak pro zahraniční neasijské ale i domácí návštěvníky stěžejní.⁹¹

5.1 Dopady cestovního ruchu v NPBTS

Jak je zmíněno v druhé kapitole, je potvrzeno mnoho škodlivých environmentálních dopadů. Turistické aktivity uvnitř kaldery představují minimální zátěž na životní prostředí, jelikož v místě je vegetace řídká, a tak ji pěší turistika, vyjížděky na koních, a dokonce ani džípy neohrožují a vliv je pouze estetický.⁹² Nicméně projíždějící kolony džípů jsou zejména v ranních hodinách poměrně hlučné a mohou zhoršovat kvalitu ovzduší.

Významnějším problémem je sběr a prodej květů *Anaphalis javanica*, známá také jako „věčná květina“ (bunga abadi). Tato horská rostlina je oblíbená u domácích návštěvníků, kteří ji pokládají za symbol štěstí. V některých oblastech počty květin klesají, a to zejména nadměrným sběrem, například na hoře Batok.⁹³ Přestože se jedná o chráněný druh, prodává se zcela otevřeně podél turistických cest. Je však obtížné určit, zda se jedná o květiny nasbírané v ně parku nebo v určených zahradách (taman wisata Edelweiss), kde se účelově pěstuje a slouží jako turistická aktivita pro návštěvníky.

Nepřímým vlivem je spásání a sklizeň trávy pro koně, sloužících k vyjížděkám přes písčité moře, což není příliš zásadní s ohledem na aktivní vulkanickou činnost a neschopnosti

⁹⁰ (Cochrane, 2003, str. 198)

⁹¹ (ibid., stránky 199-200)

⁹² (Cochrane, 2003, str. 205-206)

⁹³ (ibid., str. 206)

většiny vegetace se v oblasti písčného moře usadit. Dalším již znatelnějším vlivem je zvýšené množství odpadu a dopady pramenící z vlastnictví džípů a motocyklů, přičemž vozidla byla často zakoupena za účelem disponibilního příjmu pro použití v cestovním ruchu. Na druhou stranu se vozidla používají i k osobním účelům, kterými jsou přeprava v oblasti, setkávání rodin mezi vesnicemi a k návštěvám posvátných míst jakými jsou chrám u Bromo nebo jeskyně na hoře Widodaren. Nicméně provoz vozidel je mnohem vyšší v závislosti na turistické sezoně a obecně na cestovním ruchu.⁹⁴

5.2 Místní komunita

Tenggerové jsou obyvatelé oblasti NPBTS a potomky hinduizovaných Javánců, kteří v minulosti uprchli do hor po porážce království Majapahit, posledního velkého hinduisticko-buddhistického království na Jávě. Po pádu království přežilo několik oblastí s hinduistickou kulturou, a to zejména na Bali.⁹⁵ Na celé Jávě ovšem docházelo k postupné islamizaci, a to i na venkově. Tento fakt podtrhuje zvláštnost tradice Tenggerů, kteří si pět století od pádu Majapahitu až do současnosti stále udržují hinduistické tradice. Ačkoliv sdílí kořeny s balijským hinduismem, vyvíjelo se jejich náboženství v odlišných liniích po několik staletí. Skutečností je, že Tenggerové svou víru původně neoznačovali jako hinduismus nýbrž jako Buda Jawa, které není uznáváno jako oficiální náboženství, což mělo velký význam během let 1965-66, kdy docházelo k nepokojům a zabíjení sympatizantů komunistické strany. Každému, kdo nebyl schopen prokázat příslušnost k jednomu z oficiálních náboženství hrozilo, že bude považován za komunistu, z tohoto důvodu někteří Tenggerové konvertovali k islámu.⁹⁶ Islamizace však probíhala ještě za dob koloniální nadvlády. Zejména po kolapsu tradice Buda Jawa v několika komunitách na jihovýchodě a jihozápadě oblasti, kde působil silný kult Aji Saky zapříčiněné především migrací obyvatel Madury a zdejším obchodem. Již v roce 1910 byla v oblasti postavena první islámská modlitebna (langgar) za podpory místní kupecké komunity, která později podpořila první stavbu mešity v oblasti, o deset let později. Po pádu komunistické strany a následných krveprolití se v regionu rozšířila zpráva o hrozbě, že lidé nevyznávající oficiální náboženství mohou být považováni za komunisty, přičemž většina obyvatel vnímala jako uznávaná pouze islám a křesťanství, přestože hinduismus i buddhismus

⁹⁴ (ibid., stránky 206-207)

⁹⁵ (Ramseyer, 1977, str. 54)

⁹⁶ (Hefner, 1987, str. 537)

již byli oficiálně uznány vládou, zatímco některé Tenggerské komunity projevovali zájem o dění na Bali, kde byly vedeny kampaně k oficiálnímu uznání hinduismu, kterého bylo dosaženo v roce 1962. Během tohoto procesu, vesnice přijímaly instituce a rituály balijského hinduismu, včetně architektonické formy chrámů. Vesnice se tedy postupem času hlásily, k již oficiálně uznávanému hinduismu. Poslední větší vesnicí, která se hlásila k Buda Jawa je Ngadas, kde však v roce 1996 byl postaven chrám balijského typu. Ovšem později téhož roku byla také postavena modlitebna komunity Buda Jawa (sanggar). Zmíněné tlaky v průběhu indonéské historie vyvolali pochybnosti o životaschopnosti Tenggerských tradic ve stále se modernizující Indonésii.⁹⁷

Dodnes však probíhají tradiční rituály a tradice jsou stále udržovány. Jednou z hlavních tradic spojující Tenggerery se koná v měsíci Kasada, kdy probíhá každoroční obětování na vulkán Bromo, kterou podle tradice založili předkové místních, potom co uprchli do hor. U rituálů působí vesnický duchovní tzv. „dukun“, což je také označení pro odborníky duchovních tradic v nížinné Jávě. Navzdory společnému termínu nemá zdejší dukun nic společného s islámskou vírou, ale je strážcem víry, kterou kdysi vyznávali všichni Javáci, což poukazuje na vnímání místních k jejich vlastní kultuře, která je díky horské oblasti do jisté míry izolována.⁹⁸

5.3 Tenggerové a turismus

Turisté čile navštěvovali oblast již v koloniálním období, během politických a občanských nepokojů se rozvoj přerušil, ovšem po utišení situace začal turismus rychle ožívat. Jak již bylo zmíněno, nejnavštěvovanějšími vesnicemi jsou Ngadisari a Wonokitri díky strategické poloze blízko u hory Bromo, kde většina turistů zůstává mezi dvěma hodinami až dvěma dny, zatímco návštěvníci vystupující na horu Semeru přebývají zejména v Ranu Pani déle, jelikož samotný výstup trvá dva až tři dny. Doba pobytu je tedy v obou případech poměrně krátká k nabití benefitů místními a jsou tedy závislé na délce pobytu a typu turistů.⁹⁹

⁹⁷ (HEFNER, 1985, stránky 239-258)

⁹⁸ (HEFNER, 1985, str. 264)

⁹⁹ (Cochrane, 2003, stránky 250-251)

Během rozhovoru s majitelem ubytování v Ngadisari byl potvrzen pozitivní názor a naděje ohledně příležitostí k vytvoření či znovunabytí příjmů po pomlce způsobené pandemií v uplynulých dvou letech.

V minulosti byly zaznamenány výhody pramenící z cestovního ruchu pouze ve vesnicích se strategickou polohou – Ngadisari, Wonokitri, Ranu Pani, zatímco například vesnice Ngadas a Kadang Sari, které jsou od turistických bodů vzdálenější vyjádřili nespokojenost z nevyrovnané situace.¹⁰⁰

Kromě umístění se od sebe vesnice liší způsobem přijetí a flexibilitou vůči vnějším vlivům. Příkladem je Ranu Pani, která reagovala na příležitosti pramenící z turismu. Na druhé straně vesnice Ngadas se vyznačovala o poznání zdrženlivějším a uzavřenějším přístupem. Důvodem je nejspíš rozdílná historie obou vesnic, kdy Ranu Pani vznikla teprve v 50. letech 20. století a má pestřejší sociální složení, zatímco Ngadas je jednou z původních vesnic existujících alespoň dvě století. Nicméně vesnice Wonokitri, také se starousedlou komunitou, prokazovala otevřenost vůči novým vlivům, aniž by ztratila své tradice nebo identitu. Vesnice se ukázala jako pokroková ve zdravotnictví a sociálních programech a stejně tak i v cestovním ruchu. V 70. letech proběhly kroky k modernizaci odvětví a hlavním prvkem byla výstavba silnice na vrchol Penanjakan – jedna z hlavních vyhlídek na scenérii kaldery. Následkem byl růst ubytovacích prostor a celkové posílení cestovního ruchu ve vesnici.¹⁰¹

Místní poskytující ubytování turistům, používají příjem k rozšíření a modernizaci vlastních domů nebo zajištění ubytování pro turisty. Výstavba moderních domů, lze však připisovat rozvoji cestovního ruchu jen částečně. Kromě ubytování, místní nabízí přepravu a služby průvodců. Poskytovaný druh služeb závisí i na typu turistů v oblasti, což má také vliv na rozdělení příjmů z cestovního ruchu. V případě Ranu Pani s méně náročnými turisty bylo využíváno služeb nosičů a průvodců zejména z řad chudších vrstev, kdežto ve Wonokitri těžily z turismu rodiny se středními či vyššími příjmy díky náročnějším turistům.¹⁰²

Aspektem cestovního ruchu je tedy obtížnost zajistit spravedlivé rozdělení přínosu v rámci komunity. Rozdíly vznikají v závislosti na dostupnosti kapitálu a nabízených

¹⁰⁰ (ibid., str. 251)

¹⁰¹ (Cochrane, 2003, 252-258)

¹⁰² (ibid., stránky 259-262)

dovednostech, je však na místě zmínit jiné nastavení hierarchické javánské společnosti, která projevuje vyšší toleranci k sociální nerovnosti, než je tomu u západního myšlení.¹⁰³

V Ngadisari probíhá nejvíce turistických aktivit, proto je i zapojení místních vyšší než v jiných vesnicích a jsou na něm i více závislí. Je zde také vysoké množství vlastníků koní, kteří přepravují turisty přes písečné moře. Dalšími je vlastnění džípů, ubytování a zaměstnání v jiných odvětvích cestovního ruchu.¹⁰⁴

Vliv cestovního ruchu na vzdělání místních, kteří uvádějí, že oni sami nebo jejich děti chtějí díky vzdělání získat lepší práci v turismu, což je mimořádně důležité k dlouhodobé udržitelnosti cestovního ruchu v destinaci a může pomoci k udržitelnému využívání přírodních zdrojů, zejména pokud jde o model TALC, který poukazuje na problematiku nadměrného využívání těchto zdrojů.¹⁰⁵ Cochrane dále uvádí, že příjmy z cestovního ruchu snížili používání palivového dřeva, a tedy nadměrné využívání přírodních zdrojů.

5.3.1 Půda

V Tenggerských vesnicích existuje tzv. hukum adat (zvykové právo), které zabraňuje cizincům v koupi místní půdy. Pozemky jsou ponechávány a předávány dalším generacím. Neochota prodat půdu není mířena jen na cizince ale i na členy komunity. Velkou roli hraje i silný pocit identity s ní spojená, jelikož historie a kultura tvoří endogenní faktor, který poměrně pevně svazuje místní obyvatele s jejich zemí, k čemuž napomáhá i geografická poloha území. Tento faktor vytváří jasnou překážku developerům velkých ubytovacích zařízení.¹⁰⁶

5.3.2 Vliv na kulturu

Jak již bylo zmíněno místní obyvatelé byli po dlouhou dobu vystavováni demonstračnímu efektu v podobě vlivů z nížinných oblastí Jávy, v podobě přistěhovalců z Madury, islamizací a dalším vnějším vlivům. Podobnosti v kulturních projevech naznačují, že Tenggerové nebyli nikdy příliš odříznutí od javánské kultury, což naznačují například tanec

¹⁰³ (ibid., stránky 254-255)

¹⁰⁴ (ibid., stránky, 263-264)

¹⁰⁵ (ibid., stránky 268-270)

¹⁰⁶ (Cochrane, 2003, stránky 273-274)

reog, vyskytující se po celé východní Jávě.¹⁰⁷ Dalo by se říct, že místní komunita je vůči vnějším vlivům relativně odolná a udržuje si svou stabilitu.

Zaznamenaným pozitivním vlivem ve vesnici Ranu Pani bylo oživení upadající tradice v podobě tance kuda lumping, které se obvykle provádí pouze v určitých dnech javánského kalendáře, ovšem pro zájem návštěvníků se stal dalším příjmem pro místní. Tento příklad ilustruje možnost stimulace tradičních forem umění. Obecně platí, že je lepší, aby se kulturní aktivity odehrávaly díky turismu, než aby zcela vymřely a je možné dojít k oživení zájmu o tradiční umění a učinit je relevantní pro současnou společnost.¹⁰⁸

Dalším náznakem příznivého efektu je posílení víry a rituálů s ní spojených, jelikož je alespoň v přilehlých vesnicích využívána jako propagační prvek spojovaný s vulkánem Bromo.

6. Metodologie

Kapitola popisuje zvolenou metodologii a postupy výzkumu teoretické a praktické části, seznamuje s cílem výzkumu, etickým hlediskem a průběhem sběru dat. Teoretická část práce spočívá ve studiu dostupných relevantních zdrojů a analýze informací, které jsou následně využity v praktické části, jejíž zvolenou metodou je kvalitativní výzkum.

6.1 Kvalitativní výzkum

Pro praktickou část byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu, který dovoluje zkoumání do hloubky, a tím umožňuje získat podrobnější data o názorech a vnímání dané problematiky. Rozhovory proběhly ve vesnici Ngadisari formou zúčastněných rozhovorů s dvěma místními obyvateli, kteří zároveň pracují v cestovním ruchu. Za dobu strávenou v NPBTS souhlasili s rozhovory pouze dva participanti, kteří zároveň splňovali kritéria účelového výběru. Další smluvené rozhovory nebyli nakonec uskutečněny nebo dotazovaní nepocházeli z NPBTS ale z přilehlých měst.

¹⁰⁷ (ibid., str. 275)

¹⁰⁸ (ibid., stránky 275-278)

6.2 Cíl výzkumu

Primárním cílem práce je popsat dynamiku sociokulturních změn u obyvatel žijících v blízkosti národního parku Bromo Tengger Semeru, které mají původ v turistickém ruchu pomocí otevřených rozhovorů s místními obyvateli. Jelikož jsou vlivy na sociokulturní prostředí provázané s dalšími vlivy, které přináší cestovní ruch spolu s postupnou globalizací je část práce také věnována dalším dopadům, kterými jsou zejména ekonomické a environmentální, a které jsou v práci zohledněny.

Sekundárním cílem je zjistit konkrétní pozitivní a negativní dopady cestovního ruchu v rámci vybrané lokality a zjistit jejich původ.

6.3 Výběr participantů k výzkumu

Participantů byli vybíráni pomocí metody účelového výběru, u něhož jsou předem daná kritéria a výběr zohledňuje výzkumný problém. Účastníci byli vyhledáváni podle určitých vlastností, což znamená, že výběr podléhá předem stanoveným kritériím. Zkoumaný soubor zahrnuje dva participanty, jež byli vybráni na základě těchto kritérií:

- participanté žijí a pracují v oblasti národního parku Bromo Tengger Semeru
- jsou přímo ovlivňováni cestovním ruchem
- jsou součástí místní (původní) komunity

Participanté, kteří souhlasili s účastí na výzkumu byli vybráni díky předešlým rozhovorům s místními lidmi, přičemž u jednoho z případů byl rozhovor ujednan za pomoci dalších osob, prostřednictvím kterých byl kontaktován.

6.4 Etické hledisko

Potencionální participanté byli ze začátku informováni o účelech rozhovoru a o tématu výzkumné práce a následně byli požádáni o krátký rozhovor k zjištění kritérií, která určují výběr účastníků a o následnou spolupráci. Osobám, se kterými proběhl rozhovor bylo sděleno, že proces bude zaznamenáván a bylo požádáno o jejich souhlas. Dále byli informováni o možnosti

odmítnutí odpovědět a také o plné anonymitě rozhovorů, čímž bylo dosaženo pozměněním křestních jmen.

6.5 Průběh rozhovoru

Rozhovor byl rozdělen do několika částí. Nejprve byl participant obeznámen s výzkumem a byl požádán o souhlas s účastí. Následně byl tázán na svůj věk, místo narození, jak dlouho žije v oblasti, zaměstnání a náboženství.

Poté následovala hlavní část rozhovoru s otázkami vztahujícími se k tématu práce a také byl ponechán prostor k doplnění a volnému vyprávění participantů.

Zvolenou metodou sběru dat byl tedy otevřený rozhovor s připravenými otázkami, díky kterým bylo možné udržet strukturu rozhovoru a dané téma, zároveň bylo možné v průběhu rozhovoru klást doplňující otázky.

7. Výsledky rozhovorů

Tato kapitola se zabývá výsledky rozhovorů a nejprve představuje oba participanty a dále se věnuje získaným výsledkům.

7.1 Představení participantů

Pan Hari

Panu Harimu je 56 let, pochází z Cemoro Lawang (horní část vesnice Ngadisari), kde žije celý život, pracuje v cestovním ruchu a jako zemědělec. Jeho hlavní příjem pramení z poskytování ubytování návštěvníkům v Cemoro Lawang. Na otázku vyznání odpověděl, že je hinduistou, stejně jako členové jeho rodiny.

Pan Ari

Arimu je 28 let, pochází z Ngadisari, kde také žije. Spolu se svou rodinou poskytují služby návštěvníkům, včetně ubytování v Cemoro Lawang, služby řidiče a průvodce. Taktéž je hinduistou.

7.2 Popis výsledků

Z představení obou účastníků rozhovorů je vidět, že jsou si v mnoha ohledech podobní. Oba participanti jsou Tenggerové, hinduisté, pochází ze stejné vesnice – Ngadisari a oba taktéž pracují v cestovním ruchu.

Cílem této části je popsat dopady cestovního ruchu na sociokulturní prostředí a uvést konkrétní příklady, které participanti uvedli ve svých odpovědích, což bude předvedeno pomocí přímých citací z rozhovorů. Jelikož s vlivy na sociokulturní prostředí souvisejí i jiné jako například ekonomické a environmentální, bude následující část popisující výsledky rozdělena do tří podkapitol věnujícím se každé ovlivněné oblasti zvlášť.

7.2.1 Ekonomické vlivy

V oblasti okolí NPBTS a zejména v přilehlých vesnicích jako jsou Ngadisari, Wonokitri nebo Ranu Pani tvoří turismus zásadní část ekonomiky, a to zejména v době hlavní sezony, přičemž domácí turisté výrazně převyšují počty mezinárodních turistů, což potvrdili oba účastníci.

Cizinci přicházejí v červnu, červenci a srpnu. Indonésané navštěvují oblast po celý rok, ale hlavní sezona je v červnu a červenci. Většina všech turistů jsou Indonésané. (Ari, řádek 45)

Pro práci bylo důležité zjistit do jaké míry jsou respondenti závislí na cestovním ruchu, jelikož míra ovlivnění úzce souvisí s mírou závislosti, a to zejména z finančního hlediska. Hlavním zdrojem příjmů respondentů pramení z cestovního ruchu, proto jsou oni sami ale i jejich rodiny cestovním ruchem přímo ovlivňováni.

Čtyři měsíce v roce vyděláváme na turismu. Zbývající příjem tvoří prodej zeleniny z našeho zemědělství. Období pandemie bylo pro mou rodinu obzvláště těžké ale teď už sem míří mnoho turistů a rodinná ekonomika se zlepšuje. (Ari, řádek 3)

Těžkosti během pandemie byli potvrzeny v obou případech, to poukazuje na vysokou míru závislosti na cestovním ruchu z ekonomického hlediska.

Má druhá práce souvisí s turismem, nicméně moje rodina na cestovním ruchu závisí. Velký dopad měla doba během pandemie. Bylo to velmi těžké. (Hari, řádek 4)

70 % mých příjmů je z cestovního ruchu. Vlastním obytné prostory s dvěma patry, které nabízím turistům. Během pandemie jsem měl minimální příjem, takže jsem pracoval abychom se najedli. Důležité je, že příjem stačil k pokrytí základních potřeb jako je jídlo a každodenní náklady. (Hari, řádek 7)

Možnosti zaměstnání a příjmy jsou obecně vnímány pozitivně a účastníci jsou za ně vděční. Byla jim však položena otázka ohledně dualizace společnosti, jelikož tyto příjmy nebývají rozděleny rovnoměrně mezi všechny obyvatele navštěvovaných destinací a dochází tak k prohlubování rozdílů mezi bohatými a chudými, načež oba zaujali stejný postoj.

Žádný rozdíl není. Všechno je tu velmi klidné, beze sporů. Máme komunitu a také společné organizace, například organizace vlastníků džípů. (Ari, řádek 32)

Všichni pracují v turismu nebo v zemědělství. Jsou tu jen práce v cestovním ruchu nebo v zemědělství. Pokud zde není turismus musíme farmařit. Pouze záleží kdo, vykonává, jakou práci, to znamená, že za obojí jsme vděční. (Hari, řádek 37)

Situace ohledně pracovních příležitostí je lepší, jelikož mnoho lidí může dostat práci jako průvodce, řidič, ... Příležitostí k podnikání je spousta, čím více turistů přijede, tím je podnikání hladší. (Ari, řádek 20)

Negativním dopadem může být zvýšení životních nákladů pro místní obyvatele, což však jeden z účastníků vyvrátil, s tím že životní náklady v oblasti jsou standardní. (Ari, řádek 22)

Dalším negativním jevem je ekonomický únik, při kterém se vlivem větších řetězců odčerpávají zisky na úkor místních, jejich zapojením však toto riziko značně klesá. V oblasti NPBTS je mnoho služeb prováděno místními lidmi, nicméně jsou zde jisté mezery, které vyplňují pracující z okolních měst, což bylo zjištěno během krátkých rozhovorů s pracovníky na recepci či v restauraci. Během výzkumu v oblasti probíhala dvoudenní kulturní akce jménem Bromo Eksotika. Také zde byli prodejci vstupenek a další organizátoři dotázáni odkud pochází, a také zda je některý z nich místní, načež bylo zjištěno, že většina pochází z nedalekého města Proboliggo, přičemž nikdo z dotázaných nebyl z řad místních.

7.2.2 Enviromentální vlivy

Enviromentální vlivy stejně jako ekonomické souvisí s touto prací, jelikož ovlivňují vnímání místních k turismu a návštěvníkům. Oba dotazovaní zmínili několik dopadů cestovního ruchu na okolní prostředí, mezi kterými byli zvýšené množství odpadu, hluchost způsobená dopravou, ničení prostředí sběrem rostlin *Anaphalis javanica* a další.

Odpadky jsou zde problém, kvůli většímu množství během turistické sezony, v červnu, červenci a srpnu. (Ari, řádek 12)

Čistota některých návštěvníků není dobrá. Je tu spousta odpadků a jsou bezohlední. Pokud jde o místní chovají se dobře. (Hari, řádek 17)

Indonésané, kteří sem přicházejí na dovolenou nevhazují odpadky do košů... Indonésané nejsou dobrými turisty, jiní turisté se chovají lépe. (Ari, řádek 41)

Na druhou stranu byl zmíněn také pozitivní názor ohledně vlivu turismu na nakládání s odpadem.

Někteří turisté také nakládají s odpadem správně a místní obyvatelé je mohou pomalu napodobovat, takže kousek po kousku dochází ke změně. (Ari, řádek 13)

Dalším negativním vlivem je hluk z velkého množství projíždějících aut, a to zejména v brzkých hodinách, kdy kolony džípů míří s turisty k vyhlídkám určených k pozorování slunce s dramatickým pohledem na Bromo spolu s přilehlými vrcholy a sopkou Semeru v pozadí.

Hluchost je intenzivnější, protože denně zde projede mnoho aut a silnice jsou více poničené. (Ari, řádek 11)

Co se týče ochrany přírody v ně parku byl již zmíněn příklad poškozování biodiverzity v podobě trhání květiny *Anaphalis javanica*, která se následně nabízí k prodeji podél turistických cest.

Cestovní ruch ovlivňuje přírodu prostřednictvím trekingových stezek nebo ničením rostlin jako je Edelweiss, který si lidé berou, přestože ve všech horách existuje zákon na ochranu této rostliny. (Ari, řádek 25)

Zazněl názor ohledně zlepšení ochrany přírodních zdrojů, díky cílené ochraně. Nicméně byla zmíněna i aktivita místních obyvatel při sázení stromů, což je ukazatelem snahy místních o zachování prostředí. Tato a podobné aktivity mimo jiné souvisí s rozvojem cestovního ruchu,

jelikož představuje v destinaci součást turistického produktu a zároveň dotváří místní genius loci.

Ochrana přírody se lepší, protože zde máme úřad na ochranu prostředí, který může chránit les a místní lidé sázejí stromy a zalesňují oblast. (Ari, řádek 18)

7.2.3 Dopady na sociokulturní prostředí

Dopady na sociokulturní prostředí jsou obecně obtížněji identifikovatelné a je těžší nalézt jejich správného původce.

Na otázku, zda cestovní ruch působí na rozdělení na odlišné socio-ekonomické třídy neboli dualizaci oba participanté odpověděli záporně (viz výše). Podobný postoj měli i na marginalizaci rezidentů, s tím že zásadním je zvykové právo, které v oblasti funguje a zakazuje prodej pozemků cizincům. Místní tak chtějí zajistit vlastnictví pozemků pro své děti a budoucí generace. Díky tomu zůstávají pozemky v rukou Tenggerů, a je tím potlačeno stěhování do periferních oblastí a také si mohou snáze uchovat své tradice spjaté s národním parkem a zejména s vulkánem Bromo. Vytlačení do periferních oblastí vede k výskytu sociálně patologických jevů. Příkladem jsou vyšší kriminalita, prostituce či užívání a prodej drog, v oblasti díky schopnosti udržet pozemky v rukou místní komunity ke kriminalitě podle slov jednoho z respondentů nedochází, přičemž uvedl náboženství jako hlavní důvod.

Funguje zde zvykové právo. Pozemky nemohou být kupovány lidmi zvenčí. Aby děti a vnoučata místních lidí neodcházeli, jelikož tady mají dům a pozemek, díky tomu nejsme kontrolováni cizinci. (Hari, řádek 33)

Není zde kriminalita, protože Tenggerové jsou hinduisté, věříme v karmu. Pokud vykonáváte špatné skutky, budou i k vám špatné skutky přitahovány. (Ari, řádek 23)

Nejčastějším sociálním jevem je akulturace, kdy místní obyvatelé zejména vlivem demonstračního efektu napodobují vzorce chování návštěvníků. Z hlediska procesu etnocidy a dalších negativních sociálních jevů, které se vyskytují v turismem vytížených oblastech, není jejich vliv příliš patrný přičiněním silné kultury Tenggerů, díky čemuž oblast z hlediska kultury neztrácí v očích turistů na atraktivitě. Tenggerové se velmi snaží uchovat si svou kulturu a její autentičnost.

Pozitivním dopadem akulturace je zvýšená znalost jazyků, zejména angličtiny, což souvisí i s celkovou globalizací, zde je však o to důležitější, jelikož místní ji potřebují ke komunikaci s návštěvníky. Na tomto se shodli oba participanti a projevíli znalosti anglického jazyka velkou váhu, zejména pro mladší generaci pracující v turismu.

Místní obyvatelé uměli pouze základy angličtiny, ale po příchodu vyššího množství turistů se mohou postupně jazyk učit. (Ari, řádek 15)

Místní lidé musí umět anglicky, díky tomu mohou snáz komunikovat s turisty, získat práci a vydělat peníze. Mladší generace musí umět anglicky. V minulosti zde angličtina neexistovala, takže je těžké se jí naučit. Pro starší generaci je to obtížné. Nicméně moje děti anglicky umět musí. Ve škole se teď každý anglicky učí, což je dobré pro jejich budoucnost. (Hari, řádek 20)

Přestože byla vyjádřena radost, když místní obyvatelé mohou představit svou kulturu turistům, je také komunita uzavřena v rámci interních tradičních rituálů (upacara adat), které jsou v měsíci Kasada cizincům uzavřené a přístupné pouze Tenggerům. To brání inscenizaci a komercializaci místní kultury spolu s faktem, že návštěvníci přijíždí do oblasti primárně kvůli výhledům a přírodním úkazům jako jsou činné sopky a písečné moře. Nejdůležitější je však postoj samotných Tenggerů, kteří jsou velmi hrdí na svou kulturu a chtějí zachovat tradice spojené s jejich vírou v rámci komunity, díky tomu si udržují svou jedinečnou kulturní identitu.

Pokud se koná tradiční obřad (upacara adat), je Bromo pro turisty uzavřené a tento tradiční obřad je pouze pro místní. Například Kasada je jen pro místní obyvatele. Jiné formy tradiční kultury je možné ukázat turistům. Pouze Kasada je soukromá, což je důležité pro místní komunitu. (Ari, řádek 35)

Tenggerové jsou rádi, že mohou turistům ukázat místní kulturu. (Ari, řádek 29)

Pozitivním a oběma respondenty potvrzeným jevem je pocit hrdosti vůči kultuře. Pokud jde o návrat k tradicím či jejich udržování je obtížné zjistit do jaké míry jsou ovlivněni cestovním ruchem, globalizací či vlastní sounáležitostí k těmto tradicím.

Jsem velmi hrdý. Tenggerská kultura je jedinečná a nepodobá se žádné jiné v Indonésii. Je tu například udeng Tengger (tradiční pokrývka hlavy) a ciri khas (sarung nošený na vrchní části těla). Nedochází zde k žádným změnám, jelikož se místní obyvatelé drží své tradiční kultury a chování. (Hari, řádek 27)

Jeden z participantů dále uvedl pozitivní vliv na chování místních, který souvisí s přítomností turistů, a to zejména zahraničních. Uvedl, že se místní musí chovat zdvořile, a že se mohou naučit dochvilnosti, která je pro cizince a zároveň jejich klienty důležitá.

Možným dopadem k lepšímu je disciplína například být dochvilný a zdvořilejší, protože pokud nejsme zdvořilí, hostům se zde nelíbí a přijdeme o živobytí. (Hari, řádek 29)

7.3 Analýza odpovědí

Oba participanté potvrdili, že jsou společně se svými rodinami finančně závislí na cestovním ruchu. Zmiňují těžkosti během pandemie Covid-19, která měla výrazný dopad na jejich finanční situaci. Většina pracovních příležitostí je spojena s turismem či zemědělstvím, přičemž příjmy z turismu jsou významně vyšší. Jeden z participantů uvedl, že jeho příjem je ze 70 % tvořen z poskytování ubytování a jiných turistických služeb.

Prvním ze zmíněných environmentálních problémů je nakládání s odpadem, kterého je velké množství zejména během turistické sezony. Někteří turisté jsou popsáni jako bezohlední a nevhazují odpadky do košů. Pozitivní zmínkou bylo správné chování místních a některých jiných turistů, kteří nakládají s odpadem správně. Rozdíl byl zejména mezi zahraničními a indonéskými turisty, kteří se dle respondentů chovají hůře. Je však na místě zmínit rozdíl mezi množstvím obou skupin turistů, přičemž počet Indonésanů navštěvujících NPBTS je násobně vyšší.

Zvýšená hlučnost je další důsledek turismu. Hluk je způsoben přepravou turistů, přičemž nejintenzivnější je v ranních hodinách. Pohybem velkého množství vozidel se také poškozují místní silnice a cesty.

K ničení přírody dochází prostřednictvím trekingových stezek nebo nepovolenému trhání chráněných druhů rostlin a jejich následný prodej turistům. Množství nelegálně trhaných *Anaphalis javanica*, je částečně sníženo pomocí určených zahrad, které slouží jako turistická aktivita, při které se návštěvníci seznámí s touto rostlinou a zároveň je zde legálně prodávána. Dalšími pozitivními vlivy jsou ochrana přírody v parku a zapojení místních obyvatel, kteří se aktivně zasazují o udržení přírodního prostředí.

Z hlediska socio-kulturních dopadů turismu je dualizace společnosti častým negativním jevem, a to zejména v oblastech, kde si jen někteří z místních obyvatel mohou dovolit

investovat do ubytovacích prostor, nákupu aut k přepravě turistů apod. Tento jev se v NPBTS dle odpovědí v rozhovorech neprojevuje. A to díky silné komunitě, která si dodnes aktivně udržuje tradice a zvyky, sdílí náboženství, historii a sounáležitost k místu odkud pochází. Tímto je zabráněno nebo alespoň zmírněno vzniku negativních dopadů turismu kterými jsou dualizace, marginalizace obyvatel, sociálně patologické jevy, akulturace aj. Předávání půdy z generace na generaci je zde součástí zvykového práva a díky tomu je potlačeno stěhování místních obyvatel nebo skupování pozemků developery.

Pozitivním dopadem je vnímáno rychlejší učení angličtiny, kterou místní potřebují ke komunikaci s turisty. Zájem o jedinečnou kulturu Tenggerů posiluje hrdost místních obyvatel, kteří se velmi snaží uchovat si tradice a svou kulturní identitu. Příkladem je tradiční obřad Kasada, při kterém je oblast uzavřena a mohou se jej zúčastnit pouze místní. Nedochází tak ke komercializaci a inscenizaci. Respondenti uzavření obřadu turistům chválí, oba však projeví radost ze zájmu turistů o jejich kulturu, na kterou jsou oba velice hrdí.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit a popsat jakým způsobem jsou obyvatelé národního parku Bromo Tengger Semeru cestovním ruchem ovlivňováni, a to zejména v rámci sociokulturního prostředí a popsat konkrétní pozitivní a negativní dopady turismu působící ve vybrané lokalitě, čehož bylo docíleno pomocí otevřených rozhovorů s obyvateli vesnice Ngadisari.

Teoretická část vysvětluje pro práci důležité pojmy, vztahující se k sociokulturnímu prostředí, ale jsou popsány i aspekty ovlivňující enviromentální a ekonomickou oblast, které spolu navzájem souvisí. Popisuje negativní a pozitivní vlivy, spolu s jejich možnými původci a vysvětluje některé pro výzkum sociokulturního prostředí důležité teorie, jimiž jsou Doxeyho iritační index, Teorie sociální směny a Butlerovův model životního cyklu turistické destinace.

Pro práci byl vybrán kvalitativní výzkum, jehož výzkumný soubor tvoří dva participanti, kteří žijí a pracují v Ngadisari a jsou v téměř každodenním kontaktu s návštěvníky, a proto bezprostředně ovlivňováni cestovním ruchem. Data byla získána prostřednictvím otevřeného rozhovoru s předem připravenými otázkami. Tato data byla rozdělena dle ovlivňovaných oblastí, tedy na ekonomické, enviromentální a sociokulturní, přičemž bylo zjištěno, že oba

participanti tamní turismus vnímají kladně. Cestovním ruchem vyčíslených oblastech jsou často popisovány negativní vlivy, jakými jsou marginalizace, komercializace kultury a také sociální patologické jevy. Díky zvykovému právu o prodeji pozemků, který je v destinaci zaveden nedochází k těmto jevům, společně se silnou kulturou Tenggerů, kterou stále udržují živou v rámci komunity, také například pomocí uzavírání oblasti turistům v době tradičního obřadu Kasada. Zjištěné negativní vlivy se vztahují zejména k množství odpadků během turistické sezony a k chování některých turistů.

Výzkum poskytuje ukázkou postojů a vnímání místních obyvatel k cestovnímu ruchu ve vybrané oblasti a udává některé příklady dopadů na sociokulturní prostředí, které byly zjištěny během rozhovorů.

Resumé

This bachelor's thesis aimed to describe how the inhabitants of the NPBTS are influenced by tourism, especially within the socio-cultural environment, and to describe positive and negative impacts of tourism.

The theoretical part explains terms related to the socio-cultural environment. Describes both positive and negative influences, their potential sources, and theories to consider in studying the sociocultural environment, including Doxey's irritation index, Social Exchange Theory, and Butler's Tourism Area Life Cycle.

The practical part is based on qualitative research. The research group consists of two participants who live and work in Ngadisari and are in daily contact with visitors and are therefore directly influenced by tourism. Data were collected through an open-ended interview and provide an example of the attitudes and perceptions of residents towards tourism. This data was divided according to the affected areas, i.e. economic, environmental and socio-cultural, and it was found that both participants perceive tourism positively. The detected negative effects relate mainly to the amount of garbage and to the behaviour of some tourists. Other negative effects such as marginalization, commercialization of culture and social pathological phenomena do not occur in NPBTS due to the customary law, together with the strong culture of the Tenggers.

Použitá Literatura

- Adger, W. N. (2005). *Social-Ecological Resilience to Coastal Disasters*.
- Alimova, Z. (2019). *Analýza vlivu cestovního ruchu na sociokulturní prostředí ve vybrané destinaci*.
- Cater, E. (1991). *Sustainable Tourism in The Third World: Problems and Prospects*.
- Cohen, E. (1972). *TOWARD A SOCIOLOGY OF INTERNATIONAL TOURISM*.
- Cochrane, J. E. (2003). *Ecotourism, Conservation and Sustainability: A Case Study of Bromo*.
- databoks. (2021). Načteno z Persentase Pemeluk Agama/Kepercayaan di Indonesia: <https://databoks.katadata.co.id/datapublish/2021/09/30/sebanyak-8688-penduduk-indonesia-beragama-islam#:~:text=Berdasarkan%20data%20Direktorat%20Jenderal%20Kependudukan,mayoritas%20penduduk%20Indonesia%20adalah%20muslim>.
- Dubovská, Z. (2005). *Dějiny Indonésie*.
- Ferreira, M. (2008). *The Socio-economic impact of Tourism in the*.
- Goeldner, C. R., & Ritchie, J. R. (2009). *Tourism Principles, Practices, Philosophies*.
- Guntur Sugiyarto, A. B. (2002). *Economic Impact of Tourism and Globalisation in Indonesia*.
- Hall, C. M., & Page, S. J. (1999). *The Geography of Tourism and Recreation*.
- Hampton, M. P., & Clifton, J. (2017). *Tourism in Indonesia*. V C. M. Hall, & S. J. Page, *THE ROUTLEDGE HANDBOOK OF TOURISM IN ASIA* (stránky 202-209).
- HEFNER, R. W. (1985). *HINDU JAVANESE: Tengger Tradition and Islam*.
- Hefner, R. W. (1987). *Islamizing Java? Religion and Politics in Rural East Java*.
- Indrová, J. (2008). *Cestovní ruch pro všechny*.
- Jafar Jafari, R. B.-S. (2000). *Encyclopedia of Tourism*.
- Jakubíková, D. (2009). *Marketing v cestovním ruchu*.
- KASIM, A. (2013). *Bureaucratic reform and dynamic governance for combating corruption: The challenge for Indonesia*. *International Journal of Administrative Science & Organization*, 18-22.
- Kirářlová, A. (2003). *Marketing destinace cestovního ruchu*.
- Lee, C.-K., & Back, K.-J. (2006). *Examining structural relationships among perceived impact, benefit, and support for casino development based on 4 year longitudinal data*.
- Lehmannová, Z. (1999). *Kulturní dimenze mezinárodních vztahů*.
- Lewis, J., & Lewis, B. (2009). *Bali's Silent Crisis Desire, Tragedy, and Transition*.
- Lipovetsky, G. (2005). *Věčný přepych*.
- Palátková, M. (2011). *Mezinárodní cestovní ruch*.

- Palátková, M. (2013). *Mezinárodní turismus: 2., aktualizované a rozšířené vydání.*
- Pangestu, M. E. (2012). Unleashing tourism potential.
- Pásková, M. (2003). *Změny geografického prostředí vyvolané rozvojem cestovního ruchu ve světle kriticko-realistické metodologie.*
- Pásková, M. (2014). *Udržitelnost cestovního ruchu.*
- Peluncuran "Wonderful Indonesia" dan "Pesona Indonesia".* (2014). Načteno z travel.kompas.com: <https://travel.kompas.com/read/2014/12/24/164500827/Peluncuran.Wonderful.Indonesia.dan.Pesona.Indonesia>.
- Picard, M. (1996). Bali: Cultural Tourism and Touristic Cultur. *Singapore: Archipelago Press*, 178-179.
- Purnomo, A., & Irawan, I. N. (2018). *Typology of Tourist Bromo Tengger Semeru National Park as a Basic Planning Integrated Tourism Design.*
- Ramseyer, U. (1977). *The Art and Culture of Bali.*
- Rux, J. (2014). *Dějiny turismu - Vysokoškolská skripta.*
- Sharpley, R. (2014). *Host perceptions of tourism: A review of the research.*
- Sigo, N. (2018). *ANALYSING THE SOCIAL EFFECTS OF TOURISM ON RESIDENTS: THE CASE OF PARYS, SOUTH AFRICA.*
- Štyrský, J., & Šípek, J. (2007). *Kapitoly z geopsychologie: (psychologicko-sociologické souvislosti cestování, turistiky a rekreace).*
- Štyrský, J., & Šípek, J. (2011). *Geograficko psychologické souvislosti cestování, turistiky a rekreace.*
- Waitt, G. (2003). *SOCIAL IMPACTS OF THE SYDNEY OLYMPICS.*
- Ward, C., & Berno, T. (2011). *Beyond social exchange theory: Attitudes Toward Tourists.*
- Warren, C. (1998). The Cultural and Environmental Politics of Resort Development in Bali.
- Zelenka, J., & Pásková, M. (2012). *Výkladový slovník cestovního ruchu.*

Seznam příloh

Příloha č. 1: Rozhovor s panem Harim

Příloha č. 2: Rozhovor s panem Arim

Přiloha č. 1

1 *Sejauh mana Anda bergantung secara finansial pada pariwisata? Misalnya*
2 *pendapatan dari pariwisata*

3 Pengaruh juga kalau waktu pandemi. Pandemi corona yang berpengaruh juga itu merobokasi
4 yang saya dari itu. Susah juga. Tapi kalau normal baik ini, ya. Pariwisata adalah bekerja
5 kedua tapi keluarga saya bergantung kepada pariwisata.

6 *Apakah Anda bisa mengatakan berapa persen dari pendapatan dari pariwisata?*

7 70 % dari pariwisata di seluruh tahun. Saya memiliki homestay dengan dua lantai. Selama
8 corona pendapatan tidak ada jadi kerja seadanya untuk makan. Pendapat itu pas pasan yang
9 penting itu ada untuk makan, untuk biaya hidup, untuk biaya sehari-hari.

10 *Anda berhubungan dengan turist sehari-hari sekarang?*

11 Ya kalau normal seperti ini. Bersyukurlah jadi saya dapat penghasilan dari penginapan itu.
12 Jaku kalau misalnya ada turis masuk ke Indonesia itu pendapatan saya untuk buat sehari-hari.

13 *Pengaruh pariwisata apa? Misalnya pada kebisingan, jumlah sampah, nilai sosial,*
14 *perlindungan alam, lalu lintas, peluang kerja dan bisnis lokal, kriminalitas biaya hidup,*
15 *kebanggaan terhadap budaya lokal dan infrastruktur dll.*

16 Lebih bising.

17 Masih kurang soal sampah kebersihan tema kurang bagus . masih banyak sampah orang
18 pendentang kurang sopan. sebarangan.. kalau orang sini bagus ada sampah diambil tapi kalau
19 orang pendentang yang peraturan orang sopan orang atura

20 Orang lokal harus bisa bahasa Inggris supaya agar bisa lebih mudah berkomunikasi dengan
21 turis turis, mendapatkan kerja dan bisa menghasilkan uang. Generasi muda harus bisa bahasa
22 Inggris. Dulu belum ada bahasa Inggris jadi susah untuk belajar. Sudah tua tidak bisa. Tapi
23 anak anak saya harus bisa bahasa Inggris. Di sekolah sekarang semua belajar bahasa Inggris
24 supaya lebih baik ke depan.

25 *Apakah Anda merasa kebanggaan terhadap budaya karena pariwisata? Karena banyak turis*
26 *tertarik padanya.*

27 Bangga sekali. Budaya Tengger itu unik tidak ada yang mirip di Indonesia. Ada udeng
28 Tengger dan ciri khas Tidak ada perubahan karena warga loakl tetap dengan budaya dan sifat

29 perilaku sebelum orang Tengger tidak keras tidak jahat. Mungkin ada perubahan yang lebih
30 baik seperti disiplin terus tepat waktu dan lebih sopan karena kalau kami tidak sopan tamu
31 tidak suka dan kami tidak bisa mendapat uang.

32 *Apakah pariwisata di daerah tersebut mempengaruhi pemindahan masyarakat lokal?*

33 Ada peraturan di sini. Tanah tidak boleh dibeli orang lain. Agar warga anak atau anak cucu
34 tidak pergi karena di sini punya rumah, punya tanah jadi tidak dikuasai orang luar.

35 *Apakah menurut Anda pariwisata berdampak pada ketimpangan sosial penduduk dalam hal*
36 *memperdalam perbedaan antara kaya dan miskin?*

37 Di sini tidak ada, semua sama. Semua sama bekerja di pariwisata. Di sini ada hanya pertanian
38 dan pariwisata. Kalau tidak ada pariwisata harus tani. Itu tergantung yang melakukan aja
39 maksudnya pariwisata bagini yang bersyukur, pertanian begini yang bersyukur itu aja.

40 *Berapa orang Indonesia yang datang dan berapa orang asing yang datang?*

41 Mayoritas orang Indonesia.

Přiloha č. 2

1 *Sejauh mana Anda bergantung secara finansial pada pariwisata? Misalnya pendapatan dari*
2 *pariwisata.*

3 Selama empat bulan kami cari uang dari pariwisata. Setelah empat bulan kami dapat uang dari
4 pertanian dari jual sayuran. It was difficult for family during the corona and after corona we
5 have many tourists coming and economy for the family is getting better.

6 *Anda berhubungan dengan turist sehari-hari sekarang?*

7 Ya, selama tiga bulan banyak turis datang.

8 *Pengaruh pariwisata apa? Misalnya pada kebisingan, jumlah sampah, nilai sosial,*
9 *perlindungan alam, lalu lintas, peluang kerja dan bisnis lokal, kriminalitas biaya hidup,*
10 *kebanggaan terhadap budaya lokal dan infrastruktur dll.*

11 Lebih bising karena banyak mobil lewat setiap hari dan jalan lebih rusak.

12 Sampah di sini itu yang menjadi masalah karena jumlah sampah. Selama musim turis june juli
13 augustus, turis buang sampah tidak sembarangan dan warga lokal bisa meniru pelan-pelan
14 bisa meniru jadi ada perubahan sedikit demi sedikit.

15 Warga lokal bisa hanya dasar bahasa inggris tapi setelah turis datang pelan-pelan bisa belajar
16 sedikit demi sedikit dari bahasa, perilaku seperti disiplin karena mereka on time dan karena
17 orang-orang Indonesia punya jam karet.

18 Perlindungan alam lebih baik karena di sini punya polisi bisa menjaga hutan juga masyarakat
19 lokal menanam pohon reboisasi hutan.

20 Peluang kerja lebih baik karena banyak bisa kerja jadi pemandu wisata, travel jeep, lokal
21 guide. Peluang bisnis lokal banyak semakin ramai turis datang bisnin makin lancar.

22 Biaya hidup adalah standar.

23 Di sini tidak ada kriminalitas karena masyarakat Tengger adalah hindu dengan karma. Kalau
24 kamu berbuat buruk pasti akan tertarik buruk.

25 Pariwisata mempengaruhi alam sedikit seperti trekking jalur, merusak tanaman seperti
26 edelweiss dan orang-orang cabut dibawahnya tapi di semua gunung ada perutaran untuk
27 konservasi edelweiss yang dilindungi.

- 28 *Apakah Anda merasa kebanggaan terhadap budaya karena pariwisata?*
- 29 Ya, orang Tengger merasa senang menunjukkan budaya lokal kepada turis-turis.
- 30 *Apakah menurut Anda pariwisata berdampak pada ketimpangan sosial penduduk dalam hal*
31 *memperdalam perbedaan antara kaya dan miskin?*
- 32 Tidak ada. Semuanya damai. Bertengkar tidak ada, baik baik saja. Dan kami punya komunitas
33 misalnya komunitas jip.
- 34 *Apakah menurut Anda pariwisata membantu merevitalisasi tradisi dan kerajinan budaya?*
- 35 Kalau ada upacara adat, itu upacara tradisional, di Bromo itu tutup untuk turis turis dan
36 upacara adat itu hanya untuk masyarakat lokal. Misalnya Kasada itu hanya untuk masyarakat
37 lokal. Budaya tradisional lainnya bisa menunjukkan kepada turis turis. Hanya kasada adalah
38 pribadi. Itu penting untuk masyarakat lokal.
- 39 *Apakah penduduk lokal mengelola pariwisata di sini?*
- 40 Hanya orang orang lokal mengelola wisata di sini.
- 41 Tourism is perfect here only the Indonesians coming here for holiday throwing garbage not
42 into basket but carelessly, only Indonesians are careless. Indonesians are not good, turis-turis
43 lain lebih baik.
- 44 *Berapa orang Indonesia yang datang dan berapa orang asing yang datang?*
- 45 Orang asing datang pada bulan Juni, Juli dan Agustus. Dan orang Indonesia datang sepanjang
46 tahun tetapi musim utamanya adalah pada bulan Juni dan Juli. Mayoritas orang Indonesia.

